

tidsskrift sb., -et, -er, i sms.
 tidsskrift- el. tidsskrifts-, fx
 tidsskrift(s)artikel.

tidsspild sb., -et el. tids-

spilde sb., -t.

tidsspørgsmål sb., -et, tids-
 spørgsmål, tj. pl. ene

tidsstemple vb., -ede.

tidsstempling sb., -en, -er.

Nyt fra Sprognævnet

Pia Jarvad - 40 år i Dansk Sprognævn

Af Jørgen Nørby Jensen

Den 1. maj 2014 har Pia Jarvad været ansat i Dansk Sprognævn i 40 år, først som amanuensis og siden 1992 som seniorforsker. Hun er

den medarbejder der har været ansat i længst tid i Sprognævnets 59-årige historie. I anledning af jubilæet er *Nyt fra Sprognævnet* denne gang et udvidet hyldestnummer med artikler af en række af Pias kolleger i Sprognævnet. Af samme grund udkommer bladet ca. en måned tidligere end sædvanligt. Vi håber artiklerne falder i Pias - og læsernes - smag.

Pias faglige hovedinteresse har i alle årene været ordtilvæksten i det danske sprog. I 1984 udkom hendes *Nye ord i dansk 1955-75* med over 4.000 opslagsord, alle illustreret med citater fra Sprognævnets ordsamling. Den blev i 1999 efterfulgt af gigantværket *Nye ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998* (NOiD) med over 10.000 ord, vendinger og forkortelser som var blevet almindelige i sidste halvdel af det 20. århundrede. I bogen er der oplysninger om ordenes betydning, brug, oprindelse og tidligst registrerede forekomst, og man tager næppe munden for fuld ved >

at hævde at bogen har haft en ikke ringe betydning for ordudvalget i en lang række af de ordbøger der udkom i årene efter 1999.

Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998 blev i 2007 gjort tilgængelig på internettet på adressen www.nyeordidansk.dk, og ordbogen er siden blevet løbende opdateret med nye artikler, i de senere år især af Jørgen Nørby Jensen, Christian Becker-Christensen og Margrethe Heidemann Andersen. Netordbogen viderefører beskrivelsen af det danske sprogs udvikling efter de samme principper som i NOiD. Det gælder for optagelse af nye ord og i selve redaktionen af de enkelte ord, og det hele foregår selvfølgelig under kyndig vejledning af Pia. I forhold til den trykte ordbog er netudgaven forøget med ca. 2000 nye artikler, og der kommer stadig flere til: En ordbog over et levende sprog bliver aldrig færdig.

I sit arbejde med at indsamle og kategorisere de mange nye ord har Pia også forsket i principperne for orddannelse. Om dette kan man læse i bogen *Nye ord – Hvorfor og hvordan?* (Gyldendal, 1995) og i en lang række artikler. Pia har i sin forskning desuden beskæftiget sig med engelskpåvirkningen af dansk og de øvrige skandinaviske sprog, med klarsprog, med leksikografi, med domænetab, med afløsningsord og med meget, meget mere. I 2006 stod hun bag en helt nyredigeret udgave af det klassiske værk *Bevingede ord* (grundlagt af T. Vogel-Jørgensen), og samme år modtog hun festskriftet *Ordet fanger* i anledning af sin 60-års fødselsdag (se omtale af bogen i *Nyt fra Sprognævnet* 2006/3, s. 6-7). Pia er desuden optaget i Kvinfos ekspertdatabase og i Kraks Blå Bog.

Pia deltager også i Sprognævnets opgaver

med at give råd og vejledning i sproglige spørgsmål inden for retskrivning, syntaks, morfologi, udtale mv.

I anledning af sit jubilæum har Pia selv skrevet bogen *Spørg om sprog – 40 år i Sprognævnets tjeneste* (se omtale i *Nyt fra Sprognævnet* 2014/1, s. 12). Bogen handler om det der er sket i sproget - og i Sprognævnet - i de forløbne 40 år, set gennem Pias briller, og Pia karakteriserer sit arbejdsliv gennem 40 år på følgende måde: Det har været sjovt, berigende, inspirerende – hele tiden!

Sprognævnet ønsker Pia tillykke med jubilæet og ser frem til flere års sjovt, berigende og inspirerende samarbejde!

Pia Jarvads bidrag til *Nyt fra Sprognævnet* (NfS)

På gade og vej. NfS 17, november 1976, s. 1-4.

PS. NfS 18, marts 1977, s. 7-8.

Breakdance mv. NfS, introduktionsnummer, januar 1985, s. 4.

Rugemødre. NfS 1985/1, s. 5-6.

*Nye ord (bagkant, billet, blodddoping, bombe, computercamp, datakriminalitet, fejluddanne, fjendebil-
lede, fodnotation, forkant)*. NfS 1985/3, s. 7-9.

Egerne. NfS 1985/3, s. 12-13.

Nye ord (hacker, hacking eller hacking, idrætsgymnasium, kinamands chance, kinaradis el. kinaradise, klynketid). NfS 1985/4, s. 7-9.

Ikke en kinamands chance. NfS 1986/2, s. 4-6.

Om ordudvalget i den nye Retsskrivningsordbog. NfS 1986/3, s. 20-22.

Nye ord (musikvideo, patientklagenævn, patientombudsmand, postmoderne, rockvideo). NfS 1986/4, s. 9-10.

Nye ord (samkvemsbarn, smerteklinik, sorgarbejde, triatlon, vildlaks, walkman). NfS 1987/2, s. 11-13.

Koncept. NfS 1988/3, s. 6-7.

Sproget har bolden. NfS 1989/2, s. 7-9.

Formand eller forkvinde. NFS 1989/3, s. 10-11.
Fattigfirsernes nye ord. NFS 1990/1, s. 2-11.
Hej, Jørgen. NFS 1990/4, s. 1-5.
Hvalsafari. NFS 1991/1, s. 9-11.
jabadabadu. NFS 1991/2, s. 3-8.
Stamina. NFS 1992/1, s. 10.
Talepapir, staveplade og virus. NFS 1992/4, s. 3-15.
Bæredygtige ord. NFS 1995/3, s. 11-13.
Kerneord og oplevelseskultur. NFS 1996/1, s. 1-9.
Nye ord 1955-98. Ordbog over nye ord i dansk 1955-98. NFS 1999/2, s. 4-7.
Påkørsel af en fure i en mark? NFS 1999/2, s. 8-10.
Historien om et bogstav. Om Æ,æ. NFS 2000/1, s. 5-8.
Vel er du Manden, men du er sku da itte helt søverin.
Om ordet suveræn. NFS 2000/4, s. 9-13.
Vibeke Sandersen 70 år. NFS 2006/2, s. 3-5.
25 års nye ord i Nyt fra Sprognævnet. NFS 2009/4, s. 2-10.

Jørgen Nørby Jensen (f. 1971)
*er informationsmedarbejder
i Dansk Sprognævn.*

Om menneskers og maskiners tilgang til excerpering af sproglige nydannelser - en diskussion og en systemevaluering (s. m. Jakob Halskov). NFS 2009/4, s. 51-60.
Både ... men også. NFS 2012/3, s. 1-5.
Vandrende benpølse. I. NFS 2012/4, s. 9-12.
Sprognævnets førstestemme er død. Mindeord for Arne Hamburger. NFS 2013/2, s. 11-13.

100 nye ord om året – tilføjelse af nye ord i RO

Af Anita Ågerup Jervelund

De gør det alle sammen. Den Danske Ordbog på ordnet.dk gør det, Ordbogen.com gør det, ordbog.gyldendal.dk gør det – og Sprognævnets Nye ord i dansk på nettet fra 1955 til i dag (www.nyeordidansk.dk), som er baseret på Pias trykte bog Nye ord 1955-98, gør det i særdeleshed. Tilføjer nye ord løbende. Det ser ud til at den eneste onlineordbog der ikke gør det, er Retskrivningsordbogen (RO). Men i slutningen af året vil man opleve at også Retskrivningsordbogen online vil blive forsynet

med nye ord, og det vil være en tilbagevendende begivenhed en gang om året. Indtil videre har vi ca. 100 ord på listen, men vi regner med at nå op på ca. 150 nye opslagsord inden publiceringen i slutningen af året.

Strategi for løbende opdatering

Sprognævnet har siden den seneste Retskrivningsordbog udkom i 2012, drøftet hvordan denne løbende opdatering af RO skulle foregå, og der er udarbejdet en strategi >

for opdateringen. I strategien står der bl.a. at der udover nye opslagsord også kan tilføjes oplysninger til eksisterende opslagsord, fx sammensætningseksempler og brugseksempler, og der kan tilføjes en bøjningsform dér hvor den mangler. Det vil også være muligt at indsætte et nyt eksempel i en retskrivningsregel for at tydeliggøre reglen (læs mere under **Andre tilføjelser**).

Redaktionens forslag til nye opslagsord og andre tilføjelser forelægges fagråd for retskrivning til udtalelse 1-2 gange om året inden publicering. Og publiceringen foregår som allerede nævnt én gang om året i slutningen af året, efter præsentation i repræsentantskabet på årsmødet i oktober måned.

Det fremgår tydeligt af strategien at vi ved den årlige opdatering ikke indfører normændringer, dvs. ændringer i ords staveformer eller bøjningsformer eller ændringer i retskrivningsreglerne. Det ville være urimeligt hvis sprogbrugerne en gang om året skulle sætte sig ind i den slags retskrivningsændringer. Sådanne ændringer bliver først indført efter en årrække, og der vil sandsynligvis gå ca. 10 år før det sker.

Fjernelse af forældede ord er heller ikke en del af den årlige opdatering ifølge strategien, men hvis redaktørerne under redigeringen støder på ord som ikke længere hører til i RO, kan ordene få et særligt forældelsesmærke, og efter 5-10 år regner vi så med at tage en lille portion forældede ord ud af ordbogen. RO skal nemlig ikke udvikle sig til en historisk ordbog. Den skal informere om den gældende retskrivning med udgangspunkt i det aktuelle ordforråd (se også Kirchmeier-Andersen 2013).

Tilføjelse af nye opslagsord

Selvom der fremover løbende indsættes nye ord i RO, redigeres ordbogen efter de samme principper som hidtil, og ordstoffet dækker fortsat rigssprogets almindelige ordforråd, herunder en del fagord med en vis almen udbredelse (jf. RO 2012, Vejledning i ordbogens brug, s. 11). De nye opslagsord der kommer med i den første opdatering i slutningen af 2014, er ikke – som man måske kunne tro – udelukkende ord der er kommet ind i sproget siden RO 2012 udkom. Der vil faktisk sjældent være tale om meget nye ord, for sådanne ord er RO i reglen tilbageholdende med at optage. Ordene skal have etableret sig i sproget og være en del af det almindelige ordforråd for at komme med i RO (se også Nørby Jensen 2013).

Nyordskandidaterne til RO kommer fortsat fra mange forskellige kilder. En af kilderne er Nye Ord i dansk på nettet (nyeordidansk.dk), som opdateres løbende. I 2013 er den blevet opdateret med 594 ordbogsartikler. Det er dog kun en mindre del af dem der også kommer med i RO. Det kan der være flere forskellige årsager til. Der kan fx være tale om ord der er så nye i sproget at de ikke har bevist deres levedygtighed endnu (fx *photobombing* og *nytteindsats*), eller de er bare ikke almindelige nok til at komme med (fx *pinjemund* og *trekanit*). Atter andre er for slangprægede til at komme med i RO (fx *prollet*). Men efter at have gennemgået de ord der er blevet publiceret i nyordsbogen siden udgivelsen af RO 2012, er redaktionen af RO nået frem til at bl.a. følgende ord fra Nye ord i dansk bør komme med i RO-opdateringen: *clutch*, *coulis*, *gastropub*, *goth*, *selfie*, *tracke*, *verdensarv* og *øhop*.

I alle årene har den interfolierede RO med de blanke sider mellem den trykte bogs sider været et vigtigt del af arbejdet med ordbogen, og det er den stadig – selvom den i dag blot består af ringbind fyldt med kopierede sider af den trykte RO 2012 indtil den helt erstattes af en digitaliseret udgave i vores redigerings-system. I den interfolierede RO noterer vi bl.a. forslag til nye opslagsord og til tilføjelser af fx sammensætningsoplysninger i eksisterende artikler, og disse forslag har redaktionen gennemgået. Blandt de nyordsforslag der er kommet på den foreløbige opdateringsliste, kan nævnes: *chokoladear*, *hestekød*, *jesussandal*, *konkurrenceparameter*, *multe* og *peake*.

En del af de nyordsforslag der er noteret i den interfolierede, kommer fra Sprognævnets spørgere, som i en telefonsamtale giver udtryk for at de mangler et bestemt ord i ordbogen. Det hænder også at redaktionen modtager en mail fra de ordbogsbrugere der savner forskellige oplysninger i RO. En bruger har fx undret sig over at ordet *posttraumatisk* ikke er med i RO, for ordet er da så almindeligt, skriver han, og det forekommer fx i forbindelsen *posttraumatisk stressyndrom*. En anden bruger kan kun finde ordet *uploade* i RO, men ikke *upload* eller *uploading*. Er det anderledes med *uploade* end med *downloade*, vil han gerne vide, for både *downloade* og substantiverne *download* og *downloading* findes allerede i ordbogen. Det skal der rettes op på, og efter opdateringen af ordbogen vil man derfor kunne finde *posttraumatisk* som opslagsord med brugseksemplet *posttraumatisk stressyndrom*, ligesom man vil kunne slå både *upload* og *uploading* op i ordbogen.

Et ord som *chokoladear* kommer med i ordbogen fordi en spørger undrede sig over

en kollegas pluralisform af dette ord, nemlig *chokoladearer*. Den korrekte form er *chokoladearer*, og denne form fremgår egentlig af opslagsordet *2. bar*. Men det er ikke nemt at regne ud at bøjningsformerne af *2. bar*, der har adskillige betydninger, også gælder for de små spiselige stænger.

Den sidste kilde jeg vil nævne, er RO's søgelog. Det er nyt og stadig under udvikling at bruge søgeloggen til at finde nyordskandidater til RO. I 2013 har RO's søgelog fået en funktion der frasorterer RO's opslagsord således at kun søgninger på ord der ikke er i RO, vises, og disse søgninger ordnes efter frekvens. På den måde kan redaktionen udpege de ord brugerne hyppigt slår forgæves op i ordbogen, og sådanne ord er efter al sandsynlighed nyttige at indsætte i ordbogen. Der er dog en hel del frekvente søgeord som er udgåede former i forhold til gældende retskrivning, fx *linie* (for *linje*), *checke* (for *tjekke*) og *tilbudet* (for *tilbuddet*), eller som er almindelige fejlstavninger af eksisterende opslagsord, fx *idag* (for *i dag*), *i gang* (for *igang*), *udmærket* (for *udmærket*), *email* (for *e-mail*), *max* (for *maks.*), *resource* (for *ressource/resurse*) og *hovede* (for *hoved*). Der er derfor et stort frasorteringsarbejde under gennemgangen af søgeloggen. Nogle af fejlstavningerne, fx *idag* og *igang*, ville dog kunne komme i betragtning når der igen skal indføres retskrivningsændringer i ordbogen, men det bliver som sagt ikke foreløbig.

Nogle af de ord der er kommet på opdateringslisten via søgeloggen, er *genforsker*, *makeover*, *nytilkommen/nytilkommet* og *specialforbund*. I øvrigt blev vi pga. af søgeloggen opmærksomme på at ordet *hårtot*, som længe har været en del af det almindelige >

ordforråd, manglede i ordbogen, og således er søgeloggen med til at udfylde huller i ordbogen.

Andre tilføjelser

Indtil videre er der kun ca. 20 eksisterende artikler på redaktionens liste over ord der vil få tilføjet flere oplysninger. Det kan være tilføjelse af sammensætningsoplysninger, men også brugseksempler og kollokationer (dvs. forbindelser af ord der hyppigt optræder sammen) tilføjes dér hvor der er behov for det. Derudover vil en række opslagsord som er opført uden fx pluralisformer, få tilføjet disse former. Det vil typisk være ord som tidligere sjældent blev brugt i pluralis, men som så med tiden er blevet mere almindelige i denne form.

Eksempler på opslagsord der vil få tilføjet sammensætningsoplysninger er *evidens*, *kyllingekød*, *lammekød* og *toilet*:

evidens *sb.*, -en (*bevis*) >

evidens *sb.*, -en (*bevis*), *i sms.* evidens-, *fx* evidensbaseret

kyllingekød *sb.*, -et >

kyllingekød *sb.*, -et, *i sms.* kyllingekød- *el.* kyllingekøds-, *fx* kyllingekød(s)ret

lammekød *sb.*, -et >

lammekød *sb.*, -et, *i sms.* lammekød- *el.* lammekøds-, *fx* lammekød(s)ret

toilet *sb.*, -tet, -ter, -terne (*wc*) >

toilet *sb.*, -tet, -ter, -terne (*wc*), *i sms.* toilet-, *fx* toiletbesøg, toiletsæde

Brugseksempler og kollokationer tilføjes fx under *bone* og 1. *pludselig*:

bone *vb.*, -r, -de, -t (*slå ind på bon*) >

bone *vb.*, -r, -de, -t; blive bonet for 100 kr.;
bone ind; bone ud

1. **pludselig** *adj.*, -t, -e (*brat, uventet*); det hele skete så pludseligt >

1. **pludselig** *adj.*, -t, -e (*brat, uventet*); et pludseligt indfald; det hele skete så pludseligt

Bemærk i øvrigt at betydningsoplysningen til *bone* slettes helt og erstattes af eksempler der viser ordets brug og betydning.

Tilføjelse af bøjningsformer dér hvor de ifølge sprogbrugen mangler, ses ved fx *alter ego*, *deficit* og *synergi*:

alter ego *sb.* (*itk.*) (*andet jeg*); hovedpersonen er forfatterens alter ego >

alter ego *sb.*, -et, -er, -erne (*andet jeg*); hovedpersonen er forfatterens alter ego

deficit *sb.*, -tet (*FORMELT underskud*) >

deficit, *sb.* -tet, -ter *el.* deficit, -te(r)ne (*FORMELT underskud*)

synergi *sb.*, -en (*samvirke mellem to el. flere størrelser som derved forstærker hinanden*), *i sms.* synergi-, *fx* synergieffekt >

synergi *sb.*, -en, -er, -erne (*samvirke mellem to el. flere størrelser som derved forstærker hinanden*), *i sms.* synergi-, *fx* synergieffekt

I retskrivningsreglerne indsættes der enkelte nye eksempler i forskellige paragraffer for at tydeliggøre reglerne. Det gælder fx det afsnit i § 12.4 der handler om små begyndelsesbog-

staver i benævnelser på dyr og planter mv., hvor vi er blevet opmærksomme på at det ikke er nok at nævne eksempler som *schæfer*, *nældens takvinge*, *coxorange* og *cabernet sauvignon*. Også brugen af små bogstaver i benævnelser på fx oste er sprogbrugerne i tvivl om. Derfor har vi planer om at indsætte eksempler som fx *cheddar* og *gorgonzola*.

Et andet spørgsmål som Sprognævnets spørgere ikke kan finde svar på i retskrivningsreglerne, drejer sig om bindestreger i konstruktioner hvis første led består af en gruppesammensætning som i *type 2-diabetes-behandling*. Der mangler et eksempel på sådanne konstruktioner i § 57.7.a om bindestreger i gruppesammensætninger, og derfor overvejer vi at indsætte eksemplet *type 2-diabetes-behandling*, som strengt taget også kan skrives *type-2-diabetes-behandling*.

Den trykte og den digitale ordbog

Den trykte RO 2012 er udkommet i 4 oplag svarende til 40.000 eksemplarer, og 5. oplag udgives i løbet af 2014. Der er ingen tvivl om at den trykte RO på et tidspunkt vil forsvinde, men indtil videre eksisterer den altså side om side med den digitale udgave. Når den digitale RO opdateres for første gang i slutningen af 2014, vil den trykte og den digitale ordbog ikke længere være identiske. Også selvom den trykte ordbog muligvis vil blive opdateret indimellem, fx i forbindelse med nye oplag, vil den årlige opdatering af den digitale udgave ret hurtigt sørge for at de igen fjerner sig fra hinanden.

Digitale udgivelser af RO findes på dsn.dk, sproget.dk, Ordbogen.com og

Anita Ågerup Jervelund
(f. 1969) er seniorkonsulent
i Dansk Sprognævn.

dal.dk, og der findes også en særlig webapplikation, RO Plus, til smartphones, tablets mv. Derudover er der forskellige digitale ordlister af RO's opslagsord med og uden bøjningsformer, som bruges til sprogteknologiske formål forskellige steder. Alle disse digitale produkter skal en gang om året indarbejde de nye opslagsord og tilføjelser som pga. den løbende opdatering bliver en del af ordbogen. Det er et stort arbejde at holde alle ajour, men med den digitale udvikling følger nye opgaver. Og de gør det jo alle sammen.

Litteratur

- Kirchmeier-Andersen, Sabine (2013): Retskrivningsordbogen i fremtiden – analog eller digital? I: *Nyt fra Sprognævnet 2013/1*, s. 36-39.
- Nørby Jensen, Jørgen (2013): Nye opslagsord i Retskrivningsordbogen 2012. I: *Nyt fra Sprognævnet 2013/1*, s. 8-12.
- RO 2012 = Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen, 4. udg., 2012.

Afterskiing, afterski, après-ski

Af Ole Ravnholt

Om *afterskiing* står der i Pias Nyordsordbog (NOiD, Jarvad 1999) at det er et substantiv der i betydningen 'selskabeligt samvær på skiholdet o.l. efter dagens skiløb' har været kendt i dansk siden 1969. Den Danske Ordbog (DDO) beskriver betydningen tilsvarende, men med en tilføjelse der nærmest har leksikonkarakter, men som vist i øvrigt er rigtig nok: 'selskabeligt samvær efter at man har stået på ski, typisk i forbindelse med indtagelse af alkohol'. Den ekstra information er uden tvivl relevant, for man kan finde blogindlæg hvor forfatteren indrømmer at mulighederne for afterskiing er nok så vigtige for valget af skisportssted som mulighederne for skiløb.

I NOiD står der også at ordet *afterskiing-beklædning* (uden bindestreger) findes i Supplementet til Ordbog over det danske Sprog (ODS-S). Her nævnes *after-skiing-beklædning* (med bindestreger) som eksempel på sammensætninger med *after* med en henvisning til Textilbogen (Weikop og Sterm 1946: 437) – hvor det i øvrigt skrives *After-Skiing Beklædning* i to ord. ODS-S har ingen betydningsforklaring til ordet, men det fremgår klart af Textilbogen at *afterskiing* anvendes om '(beklædning) knyttet til periode eller aktivitet efter dagens skiløb', ikke om 'selskabeligt samvær'.

Til slut i opslaget i NOiD står der:

Selvom ordet ser ud som autentisk engelsk, er det ikke kendt i engelsk, det er dannet herhjemme, på engelsk hedder fænomenet *après-ski*

Det første og det sidste er ganske rigtigt:

Afterskiing findes ikke på engelsk, selv om det består af ord fra engelsk. Engelsk har nemlig (lige som tysk) lånt det franske ord *après-ski* som direkte lån, ikke som oversættelseslån. *Afterskiing* anføres ikke som synonym eller oversættelsesækvivalent til *après-ski* i engelsksprogede ordbøger, men ordene *after* og *skiing* indgår ofte i betydningsforklaringen, fx i The New Penguin English Dictionary (2000): 'social activity after a day's skiing'. Pia nævner i bogen om Nye ord – hvorfor og hvordan? (Jarvad 1995: 82 ff.) *pseudolån* som en særlig og "ganske tankevækkende" type: ord der består af elementer der er hentet fra et andet sprog, men som ikke findes på dette sprog. *Afterskiing* er et sådant pseudolån, og da de fremmede elementer er fra engelsk, er det af den type som Knud Sørensen (1995: 104 ff.) kalder *pseudoanglicismer*.

Men ordet findes også i forskellige former som pseudoanglicisme på norsk og svensk, så det kan næppe i strengeste forstand være rigtigt at ordet er "dannet herhjemme". Den norske Anglismeordboka (Graedler og Johansson 1997) har opslagsordet *after-ski(ing)* eller *afterskiing*, altså med eller uden bindestreg og med eller uden *-ing*. I betydningen 'festlig sammenkomst etter alpintkjøring el. skitur' dateres det til 1969, mens det i betydningen 'klær og fottøy til bruk etter alpintkjøring el. skigåing' er fra 1959. Nyord i svenskan från 40-tal til 80-tal (Svenska Språknämnden 1986) har opslagsordet i formen *after-ski* der

optræder som førsteled i sammensætninger som *after-ski-sko* og *after-ski-klæder*. *After-ski-sko* dateres til 1950, andre sammensætninger, der også har med beklædning at gøre, er fra lidt senere i 1950'erne. Svengelsk ordbok (Seltén 1987) har ordet i formerne *after ski*, *after-ski* og *afterski*. Der angives tre betydninger (uden datering): 'samvaro efter skidåkning', 'känga (kortskaftet støvle, OR) i mjukt material att användas inomhus efter skidåkning' og generelt 'efter skidåkning' med eksempler som *after ski-aktivitet*, *after ski-program*. Ordet er med andre ord fællesskandinavisk, men hverken engelsk, tysk eller fransk.

I Textilbogen står der under overskriften *After-Skiing-Udstyr* (denne gang i ét ord med to bindestreger):

Der findes desværre ikke noget godt dansk Udtryk for denne Kategori af Beklædning, der oprindeligt er skabt for det internationale Skipublikum på de store Skisportscentre i Mellemeuropa ...

Nu drejer opslaget i håndbogen sig jo ikke om ordet, men om den kategori af beklædning det betegner. Men selvom engelsk ikke er modersmål i Mellemeuropa, kan man tænke at ordet måske kan være af mellemeuropæisk oprindelse lige som beklædningskategorien.

Lige som på norsk og svensk finder man også på dansk ordet i flere former, med og uden bindestreg, og med og uden *-ing*. Det direkte lån fra fransk *après-ski* er ikke almindeligt, men det forekommer, og Korpus DK har oversættelseslånet *efter-ski* i et enkelt eksemplar. Søgninger i KorpusDK, i Infomedia (alle medier, 2012-2013) og i Sprognævnets Ordtrawler (på søgetidspunktet 412.315.515

ord fra forskellige kilder, bl.a. Infomedia) viser stor mangfoldighed i skrivemåden – *after-skiing* med bindestreg er dog relativt sjældent, sandsynligvis fordi *afterskiing* uden bindestreg har været i Retskrivningsordbogen siden 1996 – Infomedia skelner ikke mellem skrivemåder med og uden bindestreg, så man kan kun søge uden bindestreg, og derfor er former med og uden bindestreg slået sammen i tabellen:

	KorpusDK	Ordtrawler	Infomedia
<i>afterskiing</i>	8	64	263
<i>after-skiing</i>	0	1	
<i>afterski</i>	2	45	769
<i>after-ski</i>	4	7	
<i>apres-ski</i>	0	0	17
<i>efter-ski</i>	1	0	0

Skrivemåden *afterskiing* i NOiD, ODS-S, DDO og i Retskrivningsordbogen er med andre ord normaliseret. Hverken bindestregen eller kortformen kan have baggrund i engelsk, men peger på en oprindelse i det franske ord. Fransk har bindestreg i *après-midi* og andre tilsvarende ord der på andre sprog med relevans i denne sammenhæng har modsvarigheder uden bindestreg (eng. *afternoon*, ty. *nachmittag*, skand. *eftermiddag*). På fransk betyder *ski* både 'ski' og 'skiløb', mens de andre sprog har forskellige udtryk for de to betydninger. Hvis man ser bort fra det og bare kalkulerer ordet, får man den korte form. Hvis man tager hensyn til betydningen, er den korrekte engelske oversættelse *skiing*, og det er den der forudsættes af den danske normalisering.

Det er interessant at engelske og ame- ➤

rikanske ordbøger daterer *après-ski* i engelsk sammenhæng til (begyndelsen af) 1950'erne, og jeg har fundet en enkelt tysk nyordsordbog som daterer ordet til slutningen af 1950'erne i tysk sammenhæng. Det engelskinspirerede danske ord *afterskiing* er altså tilsyneladende ældre på dansk end forlægget *après-ski* på engelsk og tysk. Men franske ordbøger angiver at ordet *après-ski* er registreret som varemærke i 1936, og at det (ligesom *after-ski* på svensk) kan betyde 'lille blød, varm støvle som man bærer på skisportssteder når man ikke løber på ski', og i udvidet betydning '(pels)forede støvler'. Det svarer til at oversættelsen i ældre fransk-danske ordbøger (Blinkenberg og Høybye 1987) var 'hyttesko', senere (Blinkenberg og Høybye 1997) afløst af 'snowboots' – og samtidig suppleret med en ny betydning: 'eftermiddag (efter dagens skiløb)', i N. Chr. Sørensen (1997) dog med

'afslapning og underholdning på skisportssteder, afterskiing'. Franske ordbøger har også den generaliserede betydning 'periode eller aktivitet efter dagens skiløb'.

Begge betydninger – 'beklædning til brug efter dagens skiløb' og 'afslapning efter dagens skiløb' illustreres udmærket af forsiden fra et nummer af et fransk modeblad, *Le Jardin des Modes*, netop fra 1936. Det pågældende nummer handler om *après-ski*-mode, men skriver ganske vist *Après Le Ski* – måske fordi *après-ski* var et varemærke. I samme årgang er der også et nummer om *Pour le Ski*, altså om det tøj der bruges til skiløb.

Men hvorfor har de skandinaviske sprog så ikke bare lånt det franske ord? Fransk tales jo i Mellemeuropa hvor begge de fænomener som ordet betegner, trives, og det har haft ordet siden 1936, altså før ordet dukkede op i engelsk og tysk, så det franske ord må have været forlæg for den skandinaviske pseudo-anglicisme.

Mit gæt er at det skyldes at fransk, selv for de skandinaver der kan noget fransk, normalt er tredje fremmedsprog, ikke første, så vi foretrækker engelsk hvis det er muligt. Det långivende sprog er altså hverken fransk eller engelsk, men et eksotisk, hidtil ikke beskrevet sprog der kan kaldes "alpint turistengelsk", og som har *after(-)ski(ing)* som oversættelseslån fra fransk *après-ski*.

Litteratur

- Blinkenberg, Andreas og Høybye, Poul (1987). *Fransk-Dansk Ordbog, Anden reviderede og forøgede udgave*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Blinkenberg, Andreas og Høybye, Poul (1997). *Fransk-Dansk Ordbog, Tredje reviderede udgave*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

DDO = Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (2003-2005). *Den Danske Ordbog*, bd. 1-6. København: Gyldendal.

Graedler, Anne-Line og Johansson, Stig (1997). *Anglisismeordboka. Engelske låneord i norsk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jarvad, Pia (1995). *Nye ord – hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal.

The New Penguin English Dictionary (2000). London: Penguin Books.

NOiD = Jarvad, Pia (1999). *Nye Ord 1955-98*. København: Gyldendal (indgår nu i *Nye ord på nettet fra 1955 til i dag*, www.nyeordidansk.dk).

Ods-S = Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (1992). *Ordbog over det danske Sprog Supplement, bd. 1*. København: Gyldendal.

Seltén, Bo (1987). *Svensk ordbok*. Acta Wexionensia. 3rd Ser. No. 1.

Ole Ravnholt (f. 1948)
er seniorforsker i Dansk
Sprognævn.

Svenska Språknämnden (1986). *Nyord i svenskan från 40-tal til 80-tal*. Stockholm: Esselte Studium.

Sørensen, Knud (1995). *Engelsk i dansk. Er det et must?* København: Munksgaard.

Sørensen, N. Chr. (1997). *Fransk-Dansk Ordbog, 9. udgave*. København: Gyldendal.

Weikop, Ove og Stern, Poul (udg./red.) (1946). *Textilbogen I-II, Haandbog i textil Varekundskab*. København: Westermanns Forlag.

Rigsmøde – historien om et ord

Af Jørgen Schack

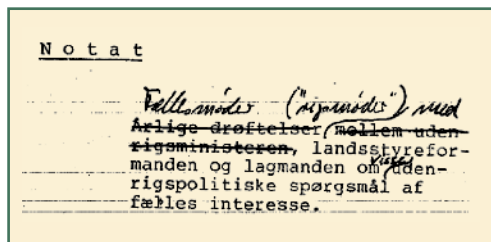
Ved nye ord forstår de fleste formentlig først og fremmest nye *ordudtryk*, typisk sådanne som betegner nye fænomener eller fænomener som hidtil ikke har haft et etableret udtryk. Nye udtryk kan selvfølgelig også være mere eller mindre synonyme med eksisterende udtryk, som de i nogle tilfælde lever side om side med, i andre tilfælde fortrænger fra ordforrådet. Men langt fra alle opslagsord i de ordbøger som registrerer tilvæksten i ordforrådet, er nye ordudtryk. I ordbøgerne *Nye ord i dansk 1955-75* (1984) og *Nye ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998* (1999) medta-

ger Pia Jarvad et stort antal gamle ordudtryk som har fået ny betydning siden 1955. Velkendte eksempler på ”nye ord” af denne type er *fed* (’god, lækker’), *stof* (’narkotika’), *finger* (’lang gang el. bro som fører til fly el. skib’) og *svar* (’reaktion’). *Fed* og *stof* er eksempler på hjemlige betydningsudviklinger, mens *finger* og *græs* eksemplificerer kategorien betydningslån, dvs. betydningsudviklinger som skyldes påvirkning fra andre sprog.

Emnet for det følgende er et ord som tilhører kategorien hjemlige betydningsudviklinger, nemlig ordet *rigsmøde*. Ordet blev >

indtil engang i 1980'erne udelukkende brugt om historiske forhold, især om 'da. forhold før 1660, om danehoffer, herredage, rigsdage, udvidede rigsraadmøder' (Ordbog over det danske Sprog, bind 17, 1937). I sin bog om moderne dansk orddannelse, *Nye ord – hvorfor og hvordan?* (1995, s. 253 f.), nævner Pia at *rigsmøde* siden slutningen af 1980'erne er blevet brugt i en ny betydning: 'møde mellem de højeste myndigheder i Danmark og Grønland'. I nyordsordbogen fra 1999 (jf. ovenfor) er den nye brug dateret til 1986, og betydningen er angivet som 'møde mellem de højeste myndigheder i Danmark og Grønland eller Færøerne'.

Man kan oftest ikke give en helt præcis datering af et nyt ord, og man ved normalt heller ikke hvem der brugte det første gang. I tilfældet *rigsmøde* kan vi imidlertid, takket være fhv. kontorchef i Udenrigsministeriet Henrik Schmiegelow, give præcise oplysninger om ordets proveniens. Den nye brug af ordet blev lanceret i et udkast til et notat af 9.2.1983 udarbejdet af Henrik Schmiegelow:

Formålet med de kommende møder mellem udenrigsministeren, landsstyreformanden og lagmanden skulle, som det diplomatisk udtrykkes i et udenrigsministerielt notat af 22.4.1983, være "at drøfte sådanne udenrigspolitiske spørgsmål, som har betydning for de tre rigsdele, især i de tilfælde, hvor der kan foreligge afvigende interesser, og hvor

en vis koordination derfor er påkrævet." Den umiddelbare baggrund for at mødes var et presserende behov for at drøfte den situation der ville opstå for færøsk fiskeri i grønlandske farvande når Grønland trådte ud af EF. De to nordatlantiske rigsdele havde til dels modstridende interesser, og da Grønland efter udmeldelsen ville blive selvstændig deltager i en række internationale fiskeriforhandlinger, var der i det hele taget behov for et tættere samarbejde rigsdelene imellem.

I referatet fra det første møde står der om sted og dato: "Rigsmøde i København den 28. oktober 1983, kl. 15.00." Mødet fandt sted i Udenrigsministeriet under udenrigsminister Uffe Ellemann Jensens ledelse og handlede om konkrete spørgsmål i forbindelse med EF's forestående fiskeriforhandlinger med tredjelande og om forhandlingerne om Grønlands udtræden af EF. Umiddelbart før dette møde havde man holdt et "dansk/grønlandsk/færøsk kontaktmøde" (jf. udkast til statsministerens indbydelsesskrivelse, udateret) i form af en frokost med en begrænset deltagerkreds og med statsminister Poul Schlüter som vært. På det tidspunkt var der altså ikke fuld overensstemmelse om anvendelsen af betegnelsen *rigsmøde*. Statsministeren var oprindelig ikke meget for konceptet: Han ville hellere mødes med hjemmestyreformændene enkeltvis og syntes desuden at *rigsmøde* lød for pompøst. Afholdelsen af møderne gled ikke desto mindre hurtigt over fra udenrigsministeriet til statsministeriet. Betegnelsen *rigsmøde* fulgte efter nogen tøven med og overlevede således, men kom til at dække over møder med mulighed for en bredere dagsorden (Henrik Schmiegelow, personlig kommunikation).

Den første brug af *rigsmøde* i dagspressen

som vi kender til, er fra Berlingske Tidende 25.1.1985: ”Landsstyreformand Jonathan Motzfeldt var på et pressemøde efter rigsmødet skarp i kravet om at få udbetalt de 210 mill. kr. for EFs fiskerirettigheder ved Grønland.” Det drejer sig her om det andet rigsmøde i rækken, som omtales i forbindelse med nyheden om Grønlands snarlige udtræden af EF.

Rigsmøderne har været holdt hvert år siden 1983 (på skift i Danmark, Grønland og på Færøerne), men har sjældent givet anledning til nogen nævneværdig omtale i de danske medier. Det blev der for alvor lavet om på i 2012, hvor rigsmødet fik betydelig omtale i forbindelse med spørgsmålet om udenlandsk minedrift i Grønland. I Politiken 2.9.2012 blev ordet eksponeret i en overskrift som strakte sig hen over to sider: ”Rigsmøde med

Jørgen Schack (f. 1961)
er seniorforsker i Dansk
Sprognævn.

global dagsorden” (s. 6-7). Ordet og fænomenet trådte hermed ud af anonymiteten. Som det er fremgået, var det ikke givet at møderne mellem rigets tre dele skulle komme til at hedde *rigsmøder*; Udenrigsministeriet hældede i begyndelsen til betegnelsen *fællesmøde*, mens Statsministeriet foretrak *kontaktmøde*. Det endte heldigvis med at det mere distinkte og motiverede *rigsmøde* udkonkurrerede de to blodfattige alternativer.

Fra ”Varsel om lønindeholdelse” til ”SKAT vil trække i din løn”- hvad foretrækker borgerne?

Af Anne Kjærgaard

Forestil dig at du fik et brev fra SKAT om at du skyldte SKAT penge. Hvilken af følgende overskrifter ville du foretrække i brevet: *Varsel om lønindeholdelse til dækning af parkeringsafgift m.fl.*, *SKAT vil trække i din løn som betaling på din gæld* eller *SKAT vil trække i din indkomst som betaling på din gæld*? Det har jeg spurgt ca. 700 borgere i Danmark om,

og artiklen her handler blandt andet om hvad de svarede på det spørgsmål.

Borgerne fik stillet spørgsmålet som del af en større spørgeskemaundersøgelse der skal vise om arbejdet med at forbedre tekster til almindelige borgere (et arbejde der har fundet sted i den offentlige sektor i mange årtier) faktisk virker efter hensigten: Bliver tek- ➤

sterne lettere at forstå for borgerne, og lykkes det afsenderinstitutionerne at fremstå som fx imødekommende og troværdige?

Jeg undersøger tekster fra en enkelt institution, nemlig SKAT. SKAT er bl.a. interessant fordi institutionen i 2011 vandt erhvervs-sprogprisen for et af sine breve som sprog- og kommunikationsmedarbejdere hos SKAT havde revideret. Man må derfor gå ud fra at det sproglige revisionsarbejde hos SKAT er af høj kvalitet.

Lidt om undersøgelsen

I spørgeskemaet fokuserer jeg især på om respondenterne har *forstået* forskellige aspekter af et bestemt brev og deres *holdninger* til brevet og SKAT. Sammen med spørgeskemaet udleverede jeg en af tre forskellige versioner af det samme brev: Hovedformålet med undersøgelsen er nemlig at undersøge om respondenternes forståelse af og holdninger til brevet afhænger af hvilken brevversion de har læst. Derfor fik en tredjedel af respondenterne den oprindelige version som SKAT ikke var tilfreds med og reviderede (version 1), en tredjedel fik den version af brevet som SKAT vandt erhvervs-sprogprisen for (version 2), og en tredjedel fik en version der blev udarbejdet *efter* version 2 (version 3). Denne tredje version var resultatet af et workshopforløb hvor sprogmedarbejderne hos SKAT omskrev breve i samarbejde med medarbejdere med særlig faglig indsigt i skattetekniske forhold. Her blev brevet underkastet en grundig faglig diskussion, og det resulterede i brevversion 3.

Respondenterne blev rekrutteret fra danske uddannelsesinstitutioner, primært VUC-kursister, HF-elever og seminariestuderende. Mens jeg testede spørgeskemaet for at se om

det fungerede efter hensigten, begyndte jeg at interessere mig for hvad respondenterne synes om forskellige formuleringer, fx hovedoverskrifterne til de forskellige brevversioner. Eftersom SKAT havde vundet erhvervs-sprogprisen for version 2, dvs. brevet var blevet anerkendt for sin ualmindeligt høje kvalitet, antog jeg at respondenterne bedst kunne lide den version. Derudover regnede jeg med at version 1 var den version respondenterne brød sig mindst om, mens jeg forventede at brevversion 3 befandt sig et sted midt imellem. Disse antagelser var i øvrigt i overensstemmelse med hvad man forventede hos SKAT. Jeg fik imidlertid på fornemmelsen at respondenterne ikke nødvendigvis var enige. Derfor formulerede jeg tre spørgsmål hvor jeg bad respondenterne om at forholde sig til tre formuleringer fra de forskellige brevversioner. Det første spørgsmål så ud som vist øverst på næste side.

Jeg var interesseret i respondenternes umiddelbare oplevelse af de forskellige formuleringer, og derfor bad jeg dem svare på hvilken formulering de bedst *kunne lide*. Jeg gav dem ikke mulighed for at forklare hvorfor de foretrak en formulering fremfor de andre; jeg var bange for at det kunne påvirke deres valg (fx fordi det kunne få nogen til at foretrække en bestemt svarmulighed fordi de mente at kunne gennemskue at den var mere juridisk holdbar end de andre).

Jeg udvalgte citater som var omskrevet på måder som var illustrative for brevversionerne som helhed. Citaterne skulle så vidt muligt udgøre forskellige måder at formulere ”den samme” tekst del på, fx brevversionernes hovedoverskrift eller den første sætning i brødteksten. Sine steder er der ganske store

5. Hvilken formulering kan du bedst lide?

Sæt kryds ved den formulering du bedst kan lide. Du skal ikke tænke på om formuleringen er juridisk holdbar, kun på hvilken en du selv ville foretrække som modtager af et brev fra SKAT.

1. Sæt kryds ved den formulering du bedst kan lide

- SKAT vil trække i din løn som betaling på din gæld
- Varsel om lønindeholdelse til dækning af parkeringsafgift m.fl.
- SKAT vil trække i din indkomst som betaling på din gæld
- Ved ikke

forskelle på hvilke informationer der gives i de forskellige formuleringer, men temaerne og det overordnede budskab er det samme i de svarmuligheder jeg bad respondenterne forholde sig til.

Respondenterne vidste ikke at de fik udleveret forskellige brevversioner, og derfor vidste de heller ikke at de tre første svarmuligheder i spørgsmålet ovenfor var forskellige måder at formulere brevets hovedoverskrift på (selvom de muligvis kunne genkende overskriften fra den version de selv havde læst). Jeg har tilføjet V1, V2 eller V3 ud for svarmulighederne i søjlediagrammerne nedenfor for at vise læseren hvilken brevversion de forskellige svarmuligheder stammer fra.

I analysen nedenfor gengives citaterne i den rækkefølge de blev præsenteret som svarmuligheder i spørgeskemaet (V1, V2 og V3 angiver at citatet stammer fra hhv. brevversion 1, 2 og 3).

Hvilke formuleringer fortrækker respondenterne?

I analysen frasorterede jeg de besvarelser hvor der var sat kryds i ”ved ikke” (antallet af respondenter der havde sat kryds i ”ved ikke” var mellem 26 og 31 respondenter pr. spørgsmål). Desuden frasorterede jeg

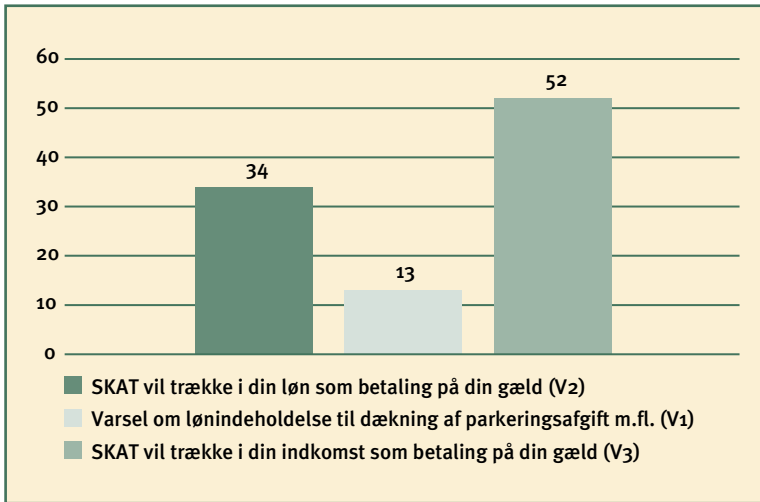
spørgeskemaer hvor spørgsmålet ikke var besvaret og ugyldige besvarelser. I analyserne nedenfor taler jeg om statistisk signifikante forskelle. Statistisk signifikans er en måde at vurdere om en forskel mellem to resultater er tilfældig eller ej. Det betyder at selvom der er flere respondenter der har foretrukket en bestemt formulering fremfor en anden, så kan statistiske tests vise at forskellen med stor sandsynlighed er tilfældig. Man kan se mere om de statistiske tests der blev gennemført, i afsnittet *Statistiske analyser*.

Nedenfor har jeg sammenstillet svarene på de tre spørgsmål. Søjlerne viser hvor mange procent af respondenterne der foretrak hver af de tre formuleringer.

I det første spørgsmål skulle respondenterne vælge mellem de tre hovedoverskrifter i brevversionerne. Resultatet kan ses i figur 1.

Der er statistisk signifikante forskelle mellem *alle* svarmulighederne, dvs. at forskellen mellem hvor mange respondenter der foretrækker svarmulighed 1, 2 og 3 med stor sandsynlighed *ikke* er tilfældig. Den overskrift færrest respondenter angav at kunne lide, var overskriften fra version 1 hvilket stemmer fint overens med mine forventninger. Til gengæld er der signifikant flere der foretrækker overskriften fra version 3 fremfor overskriften >

Figur 1. Antal analyserede besvarelser: 611

fra version 2 – i modsætning til hvad jeg forventede.

I spørgsmål 2 bad jeg respondenterne om at forholde sig til den første sætning i de tre brevversioner. Resultatet kan ses i figur 2. Også her viser de statistiske analyser at der er statistisk signifikante forskelle mellem *alle* svarmulighederne, og mønstret fra spørgsmål 1 gentages: Formuleringen fra brevversion 1 er der færrest der foretrækker, mens flest foretrækker formuleringen fra brevversion 3.

De formuleringer jeg bad respondenterne forholde sig til i spørgsmål 3, stammer fra et afsnit noget længere nede i brevet. Brevet handler om at modtageren skylder SKAT penge. Hvis modtageren ikke mener at hun kan betale det beløb som SKAT har i sinde at trække, kan hun udfylde et *budgetskema*. I citatet får modtageren at vide hvad der sker hvis hun indsender budgetskemaet, nemlig at SKAT på det grundlag vil vurdere om de vil trække et andet beløb. Resultatet kan ses i figur 3.

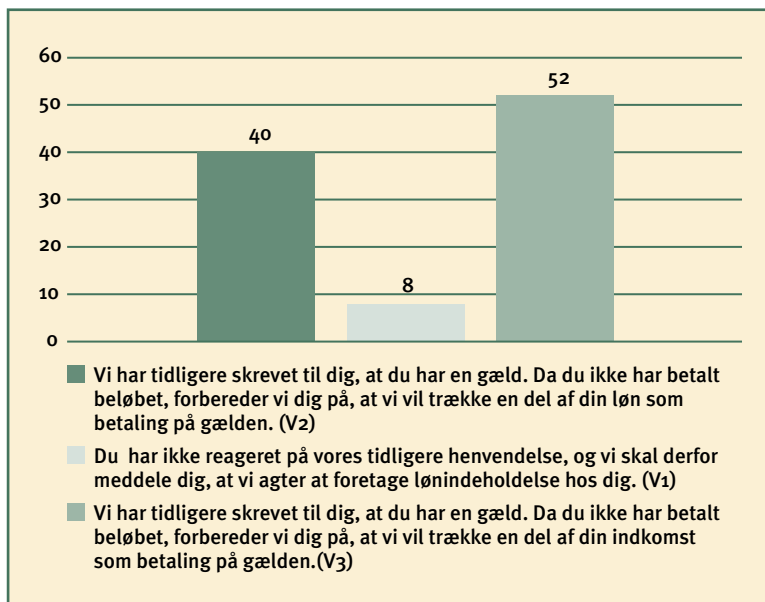
Igen er der statistisk signifikante forskelle

mellem *alle* svarmulighederne, og mønstret fra spørgsmål 1 og 2 gentager sig: Færrest kan lide formuleringen fra brevversion 1, mens flest foretrækker formuleringen fra brevversion 3.

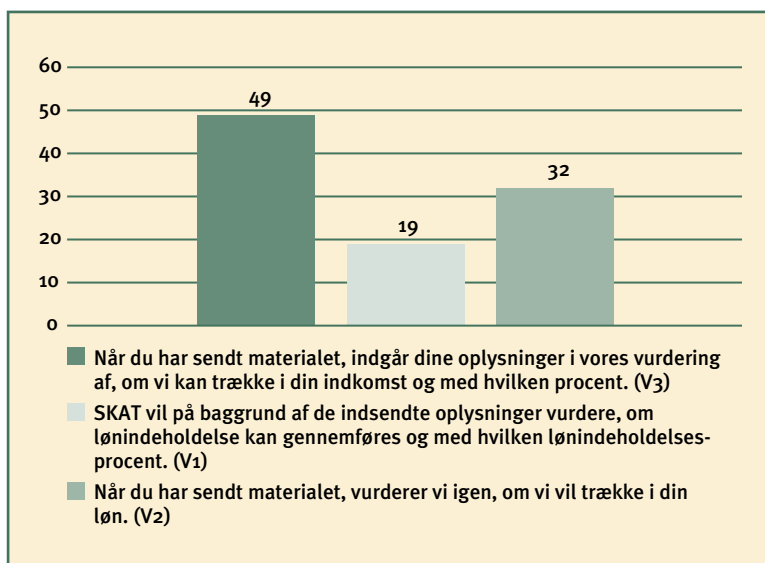
Hvorfor kan respondenterne bedst lide formuleringerne fra brevversion 3?

Formålet med spørgsmålene var at *konstatere* hvilke formuleringer respondenterne foretrak for at se om deres svar stemte overens med mine – og SKATs – forventninger. Det gjorde de kun delvist: Som forventet foretrak færrest respondenter formuleringerne fra brevversion 1, men det viste sig mod forventning at de konsekvent foretrak formuleringerne fra version 3 fremfor version 2. Nedenfor vil jeg diskutere *hvorfor* det forholder sig sådan.

At færrest respondenter foretrækker formuleringerne fra version 1, synes, i vidt omfang, at kunne forklares med udgangspunkt i nogle af de anvisninger for godt sprog i borgerrettede tekster som man traditionelt har arbejdet ud fra i den offentlige sektor. Anbefalingerne omfatter fx råd som *undgå fagord*,

Figur 2. Antal analyserede besvarelser: 609

Figur 3. Antal analyserede besvarelser: 606

brug dagligdags ord, og undgå passiv så man kan se hvem der gør hvad. Formuleringerne fra version 1 indeholder således en række fagord: I overskriften optræder ordet *lønindeholdelse*, og ordet gentages i brevets første sætning. I den sidste formulering fra version 1 står der – ud over *lønindeholdelse* – også *lønindeholdelsesprocent*. Formuleringerne

er altså præget af ord som de færreste formentlig kender på forhånd. Derudover virker ordvalget ret formelt: Modtageren bliver fx *meddelt* noget, og SKAT *agter* at foretage sig noget. I version 1 vælger SKAT i øvrigt at *meddele* borgeren at SKAT snart vil begynde at trække i lønnen, mens version 2 og 3 går lidt blidere til værks og *forbereder* >

borgeren på hvad der skal ske. I overskriften fra version 1 er det desuden ikke klart hvem der vil foretage den såkaldte *lønindeholdelse*, hvorimod der i version 2 og 3 står *SKAT vil*, dvs. der gøres tydeligt opmærksom på at det er SKAT.

Respondenternes vurdering af formuleringerne fra version 1 synes altså at bekræfte en række af de anvisninger man traditionelt har givet for at skrive imødekommende og forståeligt¹. Det er imidlertid ikke til at sige om de forskellige træk vægter forskelligt, fx om det ville have gjort en forskel hvis SKAT alene havde ændret ordvalget, uden at gøre overskriften til en sætning, dvs. uden at markere tydeligt at det er SKAT der vil trække i borgerens indkomst.

At de fleste respondenter foretrækker version 3 fremfor version 2, kan derimod ikke forklares med udgangspunkt i traditionelle råd om godt sprog. Formuleringerne fra version 2 er efter min bedste overbevisning den version der bedst overholder de traditionelle anvisninger, fx har den det mest dagligdags og uformelle ordforråd. To af svarmulighederne fra spørgsmål 1 og 2 adskiller sig kun ved et enkelt ord, nemlig brugen af *løn* (version 2) eller *indkomst* (version 3). I begge tilfælde foretrak respondenterne formuleringen med *indkomst*.

Som allerede nævnt bad jeg ikke respondenterne om at forklare i spørgeskemaet hvorfor de foretrak en formulering fremfor en anden. Til gengæld lavede jeg nogle øvelser med respondenterne efter jeg havde indsamlet de udfyldte spørgeskemaer. Efter at have

fortalt dem at de havde fået tre forskellige versioner af det samme brev, bad jeg dem bl.a. sammenligne de tre overskrifter. En af de ting jeg bed mærke i, var at der tit var nogen der mente at ordet *løn* var for "tæt på" eller for "anmassende", dvs. var upassende i et brev fra SKAT. Det synspunkt kunne være en forklaring på at flest respondenter foretrækker formuleringen med *indkomst*.

I spørgsmål 3 adskiller formuleringerne fra version 2 og 3 sig ikke alene hvad angår valget mellem *løn* og *indkomst*. Den ene formulering er også noget længere end den anden:

Når du har sendt materialet, indgår dine oplysninger i vores vurdering af, om vi kan trække i din indkomst og med hvilken procent. (V3)

Når du har sendt materialet, vurderer vi igen, om vi vil trække i din løn. (V2)

En af de traditionelle anbefalinger for godt sprog og gode tekster er at man skal skrive korte sætninger. Flest respondenter foretrækker imidlertid den længste sætning. Det kan muligvis have noget at gøre med hvor tydelige informationerne er i de to formuleringer: I version 3 står der sort på hvidt at de indsendte oplysninger vil indgå i SKATs vurdering af hvor meget man vil trække fra borgerens indkomst *og med hvilken procent*. I version 2 står der at SKAT vil foretage vurderingen *igen* - uden at det står direkte at de oplysninger borgeren indsender, indgår i genvurderingen. Derudover er formuleringen fra version 3 lidt mere kompleks og formel: Fx *indgår* de indsendte oplysninger *i vores vurdering af*, i stedet for version 2's mere prosaiske *vurderer vi*.

1 Formuleringerne fra brevversion 1 adskiller sig dog også på andre punkter som det desværre ikke lader sig gøre at komme nærmere ind på her.

På grundlag af de to formuleringer kan man ikke entydigt afgøre hvad der er forklaringen på at respondenterne foretrækker version 3: Det er nærliggende at antage at valget mellem *løn* og *indkomst* også i dette tilfælde spiller en rolle. Men det er ikke til at vide hvilke af de andre forskelle – om nogen – der betyder noget for respondenterne: Det kan være at de sætter pris på at få meget tydelig besked på hvordan SKAT bruger de indsendte oplysninger (hvilket kunne antyde at respondenterne ikke er sikre på at SKAT tager det indsendte materiale til efterretning hvis det ikke står meget tydeligt). Det kan også være at respondenterne mener at den længere, mere komplekse og mindre dagligdags formulering i version 3 stemmer bedre overens med den måde SKAT bør henvende sig til borgere på – en forklaring der passer fint med min fornemmelse af at nogle af respondenterne synes at *indkomst* var mere passende end *løn* i et brev fra SKAT.

Konklusion

I min undersøgelse var jeg først og fremmest interesseret i at undersøge hvilke formuleringer respondenterne foretrak. Respondenternes svar var *ikke* i overensstemmelse med mine – og SKATs – antagelser: Ganske vist foretrak færrest version 1 (som forventet). Af de to reviderede versioner foretrak de fleste imidlertid (mod forventning) version 3 fremfor version 2. Dette svarmønster er det samme i alle tre spørgsmål, og forskellene er alle statistisk signifikante, der er altså næppe tale om en tilfældighed.

Herefter diskuterede jeg hvordan man kan forklare resultaterne. Færrest respondenter foretrak formuleringerne fra version 1, og

Anne Kjærgaard (f. 1977)
er postdocstipendiat hos
Dansk Sprognævn.

det kunne tyde på at nogle af de anbefalinger for hvordan man skriver forståeligt og imødekommende man traditionelt har arbejdet ud fra i den offentlige sektor, faktisk gør en forskel. Derimod er det, med udgangspunkt i de traditionelle anvisninger for godt sprog, overraskende at flest respondenter foretrak version 3 fremfor version 2: Version 2 er nemlig mest i overensstemmelse med de traditionelle anbefalinger, fx om at vælge dagligdags ord og formulere sig kort. Svarene viser at respondenterne foretrækker *indkomst* fremfor *løn*, og det skyldes muligvis at respondenterne mener at *løn* ikke passer sig i et brev fra SKAT. De øvrige formuleringer fra brevversion 2 og 3 adskiller sig på flere parametre end valget af et enkeltord, og der er derfor flere mulige forklaringer på hvorfor respondenterne foretrækker version 3: Måske er det fordi informationerne fra SKAT er mere tydelige i version 3, eller måske er det (som i forbindelse med præferencen for *indkomst* fremfor *løn*) fordi formuleringerne fra version 3 er i bedre overensstemmelse med den måde respondenterne mener at SKAT bør formulere sig på.

Så svaret på spørgsmålet *fore trækker borgerne overskriften Varsel om lønindeholdelse eller SKAT vil trække i din løn* er: ingen af >

delene. De fleste kan nemlig bedst lide en helt tredje version der på mange måder indtager en mellemposition. Derfor er det fristende at formulere en antagelse om at modtagerne af tekster fra det offentlige ikke bryder sig om at teksterne er alt for kringlede – men heller ikke mener at de bør være alt for dagligdags. At afgøre om det faktisk forholder sig sådan, vil imidlertid kræve flere undersøgelser.

Statistiske analyser

I de statistiske analyser er signifikansniveauet sat til 0,05, dvs. der er højst 5 %'s sandsynlighed for at en forskel mellem to resultater er tilfældig. Der blev gennemført χ^2 -tests på besvarelserne af alle de tre spørgsmål. Opfølgende parvise χ^2 -test af svarene viste at der er signifikante forskelle mellem *alle* svarmulighederne (der blev lavet en simpel bonferroni-korrektion af resultaterne ved at dividere α -niveauet med antallet af udførte statistiske tests).

Kan man svindle en svindler?

Af Margrethe Heidemann Andersen

En af Sprognævnets hovedopgaver er at besvare spørgsmål fra danskerne om dansk sprog og sprogbrug. Det foregår som regel i Sprognævnets svartjeneste hvor man kan ringe til hvis man har spørgsmål om det danske sprog. En dag i starten af 2014 sad jeg i svartjenesten hvor jeg blev ringet op af en mand der spurgte om man kunne ”svindle en svindler”. Spørgeren læste korrektur på underteksterne til et tv-program og havde undret sig over konstruktionen. Min umiddelbare reaktion var at det da af flere grunde lød mærkeligt – først og fremmest fordi verbet *svindle* normalt ikke bruges transitivt, altså med et objekt. Slår man op i ordbøgerne, vil man således se at *svindle* normalt kun kan bruges i sætninger som ”han har svindlet hele sit liv” (uden objekt, altså intransitivt) eller efterfulgt af en præpositionsforbindelse som i ”han har svindlet for flere millioner”.

Imidlertid kan man i Den Danske Netord-

bog (på ordbogen.com) læse at man i tekster efter år 2000 også kan finde eksempler hvor verbet er brugt transitivt (altså med et direkte objekt) fx ”finde en ny metode til at svindle andre mennesker”. Ordbogen fraråder dog denne brug, og det var også det råd jeg gav spørgeren. Efterfølgende har jeg undersøgt sagen lidt nærmere, og i Infomedia, pressens samlede dataarkiv, har jeg bl.a. fundet følgende belæg fra Berlingske Tidende 19.5.1991: ”Det er slemt at snyde en udlænding, men værre at svindle en anden thai”. Dette belæg er det ældste jeg har kunnet finde i Infomedia, men det er ikke usandsynligt at den transitive brug af *svindle* er ældre, ikke mindst i talesproget.

Den transitive brug af *svindle* stiger tilsyneladende jo længere vi nærmer os nutiden, hvilket jo også stemmer fint overens med bemærkningen i Den Danske Netordbog. Et af de nyere belæg stammer fra Nordjyske

Stiftstidende 15.5.2012 og lyder: ”Det er ganske enkelt noget svineri, at nogen forsøger at snyde og svindle enlige, ældre kvinder på den måde”. Verberne *svindle* og *snyde* bliver her brugt på samme måde, altså i konstruktionen ”svinde el. snyde enlige, ældre kvinder”, og man kan forestille sig at det er påvirkningen fra de synonyme der knytter sig til *svindle*, der smitter af på den måde vi bruger ordet: Hvis man kan snyde, bedrage og fuppe nogen, kan man vel også svindle nogen. Det er i og for sig logisk nok, og sproget indretter sig ofte efter logiske og systematiske mønstre.

Indtil videre er den transitive brug af *svind-*

Margrethe Heidemann Andersen (f. 1971) er seniorforsker i Dansk Sprognævn

le dog for marginal til at vi vil overveje at betegne den transitive brug som værende ”korrekt”, i hvert fald ikke i formelt skriftsprog. Med andre ord mener Sprognævnet altså ikke at man kan (eller bør!) svindle en svindler.

Fra *kone* til *kvinde*

Af Eva Skafte Jensen

Ordene *kone* og *kvinde* er forbundne. Ikke bare fordi de har overlappende betydning, men fordi de faktisk engang var ét ord og ikke to. I denne artikel skildres det dels hvordan en bøjningsform kan blive til et nyt, selvstændigt ord, dels hvordan betydninger i det centrale ordforråd ikke ligger fast.

Kvinde, dame, kone

I moderne dansk er *kvinde* det stilistisk neutrale ord for et (voksent) menneske i hunkøn. Det ser man blandt andet i sammensætninger og afledninger; orddelen *kvind(e)* alene angiver at noget er menneskeligt og hunkøn, således *kvindeligt*, *kvindfolk*, *tillidskvinde*, *kvindearme*, *kvindehåndbold*, *karrierekvinde*. Hvis

ord som disse har en særlig stilistisk valør, fx i positiv eller negativ retning, skyldes det ikke orddelen *kvind(e)*, men snarere de sammenhænge hele det sammensatte ord indgår i.

Man ser også ordets neutrale valør i sammenhænge hvor det bruges til at betegne emner der er særlige for kvindekønnet, fx biologiske årsager, eller når man vil betone at der er tale om en fællesmængde, fx sat op som sidestillet eller modstillet fællesmængden mænd.

Problemet var at finde et materiale, der kunne opløses uden gene for kvinden, og som samtidig var totalt ugiftigt for såvel æg som sædceller.

Tallet dækker faglærte og ufaglærte, mænd og kvinder, hovedstad og provins under ét.

Begge eksempler er citeret fra KorpusDK.

Der findes andre ord for voksne mennesker af hunkøn, fx *dame, kone, frue, fruentimmer, babe, sild, hustru*, men de har hver især en stilistisk værdi der gør at de kun kan bruges i nogle ganske bestemte sammenhænge. Ordet *dame* kommer ganske vist tæt på *kvinde* som neutralt ord, men det har alligevel ikke samme udbredelse som *kvinde*, og i bogen ”Danske Kerneord” om det centrale danske ordforråd kan man se at *kvinde* angives som overbegreb til andre hunkønsbetegnelser, herunder *dame* (Ruus 1995: 160). Ordet *dame*'s mere specialiserede betydning og brugsmuligheder ses blandt andet afspejlet i at det ikke bruges helt så mange steder som *kvinde*. Man kan for eksempel godt være *forkvinde* for et udvalg, men *fordame* lyder som en vittighed, og *damekamp* lyder ikke særlig politisk.

Også ordet *kone* har en mere specialiseret betydning. Det bruges i moderne dansk især om en gift kvinde. Det kan også bruges med en nedsættende undertone om en ikke helt ung kvinde, gift eller ugift, som man ikke finder særlig attraktiv. Adjektivet *konet* er afledt af denne brug.

Kvinde er altså et standardord i dansk, og det har en stilistisk neutral værdi. Sådan har det ikke altid været. For ca. 1000 år siden var det ordet *kone* der var det neutrale ord. Og *kvinde* ...? Ja, det var en bøjningsform af dette ord!

Kvinde som bøjningsform

Ligesom tysk og islandsk var gammeldansk et sprog med fire kasus, og ligesom i islandsk blev navneordene bøjet i de fire kasus. Bøjningsmønsteret for ordet *kona* så ud som i skemaet:

	ental	flertal
nominativ	<i>kona</i>	<i>konur</i>
akkusativ	<i>konu</i>	<i>konur</i>
dativ	<i>konu</i>	<i>konum/kvennom</i>
genitiv	<i>konu</i>	<i>kvenna</i>

Skemaet viser flere ting. For det første kan man se at *kona* og *kvenna* ikke er to forskellige ord, men i stedet to forskellige bøjningsformer af et og samme ord. For det andet kan man se at ordformen *kvenna*, der er den gammeldanske form som det moderne *kvinde* er udviklet af, er genitiv flertal. Hvis man skulle oversætte ordformen *kvenna* direkte til moderne dansk, ville den skulle oversættes som ’kvinders’, altså i flertal og med ejefalds. I skriftet Hellige Kvinder kan man læse om *vrene quinne huss*, og dette skal oversættes til ’urene kvinders hus’.

Det er altså en gammel genitivform i flertal der er blevet til standardordet *kvinde* i moderne dansk, og det er jo lidt overraskende.

Nye ord – hvordan laver vi dem?

Som sproghistoriker værner man sig til at der stort set ikke er nogen grænser for hvad veje sproglige udviklinger går, men der er alligevel visse veje der er mere almindelige end andre.

I standardværket ”Nye ord – hvorfor og hvordan” skrevet af Pia Jarvad kan man læse

om de almindelige måder man kan lave nye ord på, i dansk. Det er således almindeligt at man låner ord fra andre sprog og fordansker dem; fx bliver det svenske *kändis* til dansk *kendis*. Det er almindeligt at man laver sammensætninger og afledninger af allerede eksisterende ord; fx sættes de to ord *solo* og *mor* sammen og bliver til *solomor*, og substantivet *hashtag* kan blive afledt til verbet *hashtagge*. Det er også almindeligt at allerede eksisterende ord får en ekstra betydning og derved bliver til en slags nyt ord; fx føjes den ny betydning 'en lur' til ordet *morfar*. For nylig tog min lille nevø sig en morfar op ad sin morfar – det smiler der meget ad i familien for tiden.

At man laver nye, selvstændige ord af en bøjningsform af et allerede eksisterende ord, hører til sjældenhederne. Det er ikke desto mindre det der er sket ved *kvenna*, og man skulle mene at det ville vække en vis nysgerrighed hos sproghistorikere og andre der arbejder med sprogforandring.

Der er imidlertid overraskende få der har undersøgt hvordan udviklingen har fundet sted. I de fleste fremstillinger, typisk ordbøger og grammatikker, nøjes man med at konstatere at det forholder sig sådan, men man forsøger ikke at forklare hvordan. Det eneste

ordentlige bud jeg er stødt på, kan man læse hos Johs. Brøndum-Nielsen (1935: 246), der blandt andet foreslår at etableringen af *kvinde* som et selvstændigt ord kan være sket under indflydelse af orddelen *kvenn(a)*- som første sammensætningsled.

Når et substantiv brugtes som første sammensætningsled i gammeldansk, var det slet ikke ualmindeligt at man brugte en genitivform, og det gjaldt både ental og flertal. I ental var de typiske genitivendelser *-s* eller *-a*; i flertal fandt man næsten udelukkende genitivendelsen *-a*.

Nogle af disse gamle sammensætninger har overlevet til i dag; i ord som *landegrænse*, *barneleg*, *mandeben* gemmer der sig således en gammel genitiv i flertal (i ental ville endelsen i disse ord have været *-s*: *landsgrænse*, *barnsleg*, *mandsben*), og i ord som *landsmænd*, *barnsben* og *mandsmød* finder man en gammel genitiv i ental. Vi tænker dog ikke længere på de pågældende ord som noget der indeholder en genitiv, men snarere som sammensætninger med den slags fugemateriale vi også finder i mange moderne sammensatte ord, fx *stoleben* (med *-e-*) og *tidsplan* (med *-s-*). Når man ville lave et sammensat ord i gammeldansk med substantiv som førsteled, kunne man altså snildt bruge en genitivform.

Det kan være svært at bevare overblikket over de gammeldanske ord, ordformer og betydninger og holde dem ude fra de moderne danske ord, ordformer og betydninger. Til de gammeldanske ord og ordformer bruges de konventionelle skrivemåder *kona* og *kvenna*. Til de moderne danske ord og ordformer bruges på tilsvarende vis de konventionelle skrivemåder *kone*, *kvinder* og *kvinders*. Når ordene omtales og citeres, skrives de i kursiv. Alle citater skrives bogstav for bogstav som de står i forlægget. Ordbetydninger angives med enkelt citationstegn. Således læser man *kone* 'gift kvinde' således: "Det ord der skrives *kone*, betyder 'gift kvinde'".

Men man kunne også bruge andre former, fx akkusativ, og der var tilsyneladende ikke nogen faste mønstre for hvornår man brugte genitivformer, og hvornår man brugte akkusativformer (omstændighederne for hvornår man brugte genitiv hhv. akkusativ er dog aldrig blevet undersøgt til bunds).

Der var tilsyneladende heller ingen faste mønstre for hvornår man brugte entalsformer som første sammensætningsled, og hvornår man brugte flertalsformer. I Harpestrængs urtebog, som er en fortegnelse over lægemidler fra 1300-tallet, finder man således adskillige opskrifter der indeholder en meget anvendt ingrediens, som nogle gange står som *kunæ miælk*, andre gange som *quinnæ miælk*. Formen *kunæ* er ental, *quinnæ* er flertal. I begge tilfælde ville man oversætte til *kvindemælk* på moderne dansk.

Flertalsgenitiven *kvenna* blev tit brugt som første sammensætningsled (*qwynne locke* 'kvindelokker', *quinna haar* 'kvindehår', *kwinnæ wags* '(til) kvindeside'), og det man kan forestille sig, er at middelalderens sprogbrugere har opfattet første sammensætningsled *kvenna* som et selvstændigt ord og som følge heraf er begyndt at bruge ordet *kvenna* uden at genitivfølelsen er fulgt med. I skrifter fra 1400-tallet finder man mange steder ordet *kvenna* brugt i stedet for *kona*. I det opbyggede skrift Sjelens Trøst fra ca. 1425 vrimler det med dem. Her gives bare et enkelt eksempel:

*quinnan saa hwat som han giordhe. oc
dødhe brathliga af rædhugha*
'kvinden så hvad han gjorde, og døde straks
af rædsel'

At ordformen holder op med at blive opfattet som noget der har med genitiv at gøre, ser man blandt andet i eksempler hvor der faktisk er tale om et besiddelsesforhold, og hvor dette angives med et genitivs-s. Noget der burde være unødvendigt hvis *kvenna* selv var blevet opfattet som genitiv. Følgende eksempel er fra Ældste danske Bibeloversættelse fra slutningen af 1400-tallet:

thin thiaeniste qwinnæs hiærtæ
'din tjenestekvindes hjerte'

Noget der i øvrigt støtter at *kvenna* kan være blevet opfattet som noget forskelligt fra *kona*, er dets form. Mens de andre bøjningsformer har en tydelig forbindelse med hinanden (de har alle *kon-* som første stavelse), er genitiv flertal lydligt temmelig anderledes. Denne måde at danne nye ord eller ordformer på kaldes tilbagedannelse (eng. back formation). Man slutter baglæns, men kommer ikke nødvendigvis tilbage til udgangspunktet. I stedet befinder man sig et nyt sted.

Hvad sker der med *kona*?

Allerede i 1400-tallet ser man at ordet *kvenna* har overtaget i alle slags tekster bortset fra lovttekster (der er kendt for at være arkaiske i deres sprogbrug). I en lægebog fra 1400-tallet læser man følgende:

*oc ligger mannen mæth quinnen, thaghær
thær the hauæ thæt druckæt, tha worthær
quinnen mæth barn*
'og ligger manden med kvinden straks de
har drukket det, da bliver kvinden med
barn'

Man kan altså med nogenlunde sikkerhed konkludere at *kvenna* er det nye neutrale ord fra omkring 1400.

Hvad sker der så med *kona*? Der sker det at dets anvendelsesmuligheder indskrænkes og specialiseres. Allerede fra senmiddelalderen kan man se at ordet især bruges i betydningen 'gift kvinde' eller i betydningen 'gammel (uattraktiv) kvinde'. De specialiserede betydninger man finder i dag, nemlig 'gift kvinde' og 'gammel (uattraktiv) kvinde', må formodes at stamme fra denne tid.

Og hvad så med *hustru, frue, dame, mø*?

Kvinder og mænd har vi haft brug for at tale om til alle tider, og vi har haft brug for at betegne placeringen af dem i de sociale hierarkier. Vi har haft brug for at angive unge kvinder, gamle kvinder, ugifte kvinder og gifte, enker og skilsmissekvinder, jomfruer og prostituerede. De ord vi har brugt, har ikke nødvendigvis betydet det samme gennem tiderne.

For eksempel bruges ordet *jomfru* i dag typisk om en kvinde som ikke har været i seng med en mand – en uberørt kvinde. Man kan ovenikøbet bruge ordet *jomfru* om en mand der ikke har været i seng med nogen. Den del af ordets betydning der har med det uberørte at gøre, er altså dominerende i moderne tid. Men engang blev ordet simpelthen brugt om en ugift kvinde, og dengang var det status som ugift der var det dominerende i ordbetydningen (jf. Jacobsen 1912: 151 ff.). Man var sikkert ikke ligeglad i datidens Danmark med om jomfruen var uberørt eller ej, men det var

Eva Skafte Jensen (f. 1966) er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

ikke en central del af selve ordets betydning. Ordet *jomfru* har altså skiftet betydning gennem tiderne, og det samme gælder alle de andre ord for hunkønsmennesker, lige fra *frue*, *hustru/husfru* og *dame* til *tøs*, *pige* og *mø*.

Studiet af disse ord er deres betydningsændringer er ikke bare et sprogligt studie, det er også et kulturhistorisk og -sociologisk studie. Til dem der kunne tænke sig at fordybe sig i dette, kan bogen "Kvinde og Mand. En Sprogstudie fra dansk Middelalder" og skitsen "Ord for Kvinden før og nu" (begge skrevet af Lis Jacobsen) varmt anbefales.

Litteratur

- Brøndum-Nielsen, Johs. (1935). *Gammeldansk Grammatik III. Substantivernes Deklination*. København: J. H. Schultz Forlag.
- Jacobsen, Lis (1912). *Kvinde og Mand. En Sprogstudie fra dansk Middelalder*. København & Kristiania: Gyldendalske Boghandel & Nordisk Forlag.
- Jacobsen, Lis (1926). *Ord for kvinden før og nu*. Særtryk af tidsskriftet Frem.
- Jarvad, Pia (1995). *Nye ord - hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal & Nordisk Forlag.
- Ruus, Hanne 1995: *Danske kerneord*. Bd. 1-2. København: Museum Tusulanum.

En nordisk svarportal

Af Ida Elisabeth Mørch og Sabine Kirchmeier-Andersen

På hjemmesiden Nordsvar.org kan man søge i offentlige svar fra Dansk Sprognævn, Språkrådet i Norge og Språkrådet i Sverige og få et indblik i hvilke spørgsmål danskere, nordmænd og svenskere tumler med når det gælder deres sprog.

Ideen med Nordsvar

Formålet med Nordsvar er at samle de nordiske sprognævns svarbaser i en fælles portal og derved gøre det muligt for fagfolk og sprogligt interesserede at søge oplysninger på tværs af sprogene. Ideen har gennem hele processen været at man på denne måde kan få at vide om et sprogligt spørgsmål i et nordisk sprog også har været stillet til et eller flere andre nordiske sprognævn. Ved at sammenligne svarene kan man få adgang til interessante kontrastive oplysninger som kan bruges både i forskning og i undervisning. Selv om det ikke er ofte at det samme spørgsmål bliver stillet på alle tre sprog, og svaret derfor kun forekommer for et eller to sprog, giver basen et godt indtryk af hvordan sproglig rådgivning praktiseres i de 3 nordiske lande, og hvilke nordiske traditioner der hersker indenfor sproglige spørgsmål og svar.

Nordsvars primære målgruppe er dels ansatte i de nordiske sprognævn, og dels andre med interesse i nabosprogene – bl.a. lærere og forskere. Hvis man er ansat i et af de nordiske sprognævn, kan man få login til Nordsvar og også søge på sine nordiske kollegers ikkeoffentlige spørgsmål og svar. Hvis man er ekstern, kan man kun søge i de spørgsmål og svar som er opdaterede i forhold til den gældende norm, og som i øvrigt opfylder kravene til offentlige spørgsmål og svar.

Tværsproglig søgning

Der er mange problemer forbundet med søgning på tværs af de nordiske sprog. Nordisk Ministerråd iværksatte i 2005 udviklingen af programmet Tvärsök¹ som gør det muligt at finde information på nettet på både dansk, norsk og svensk ved at indtaste enten et dansk, et norsk eller et svensk søgeord. Systemet har indtil for nylig fungeret på Nordisk Ministerråds hjemmeside, men er ikke blevet udviklet og vedligeholdt, og det er derfor ikke længere muligt at søge tværsprogligt på det

¹ http://cst.ku.dk/projekter/projekter_slut/netordbog/ og <http://www.csc.kth.se/tcs/projects/netordbog/>

nye norden.org. Der fandtes således ikke et opdateret redskab som Nordsvar nemt kunne tage udgangspunkt i.

Tværsproglig søgning er krævende fordi der ikke blot kan være stavemæssige forskelle på tilnærmelsesvist enslydende ord på de tre sprog, men også mange tilfælde hvor samme betydning hedder noget helt forskelligt. Det er nok en overkommelig opgave for et søgeprogram at finde nordiske tekster når det danske ord *vælger* hedder *väljare* på svensk og *velger* på norsk. Sværere bliver det at finde de nordiske ækvivalenter til fx *pige*, for her skal programmet vide at der skal søges på henholdsvis *flicka* og *jente*. Men dermed er problemerne ikke løst. Man møder naturligvis også alle de andre vanskeligheder der knytter sig til navigation mellem flere sprog som fx fortolkningen af ordene i kontekst, især kollokationer og faste udtryk, og mange andre forskellige arbitrære kulturelt betingede forskelle. Opgaven bliver ikke lettere af at det der søges på i Nordsvar, ofte er nye ord og udtryk som det tværsproglige søgeprogram ikke har forudsætninger for at kende.

Man når med andre ord ikke særlig langt ved simpel søgning på basis af ordstreng. Det har derfor været nødvendigt at udvikle andre strategier for at gøre det muligt at finde og sammenligne svarene på tværs af sprogene.

En af de velkendte alternative strategier er emnebaseret søgning. Men også her støder man på problemer. Svarene i de danske, norske og svenske svarbaser er ganske vist forsynet med emneord, typisk fagudtryk eller termer, men disse er formuleret på hver sit sprog, og de klassificerer ikke svarene efter de samme principper. Således finder man svar på spørgsmål om ordenes køn under emneordet

”køn” på dansk, under ”språk og køn”² på svensk og under ”morfologi” eller ”ordforråd” på norsk. Endvidere er klassifikationssystemerne forskellige på de tre sprog. Danskerne har valgt en meget detaljeret klassifikation med emneord på mange underniveauer, mens svenskerne og nordmændene har valgt en mere enkel model med mere bredt favnende overordnede kategorier.

Gruppen bag Nordsvar besluttede derfor at basere den tværsproglige søgning på en emneklassifikation der kunne rumme alle tre klassifikationssystemer – en metataksonomi. Nordsvars metataksonomi er en struktureret liste af fælles emneord som er koblet sammen med emneordene fra de enkelte sprog og således skaber en forbindelse imellem dem. Dermed kan man fx komme fra det danske emneord «nyt ord» via metataksonomiens «nye ord» til svensk «nya ord». Man kan med andre ord finde svar der handler om det samme emne, uden at der behøver være sammenfald på ordniveau.

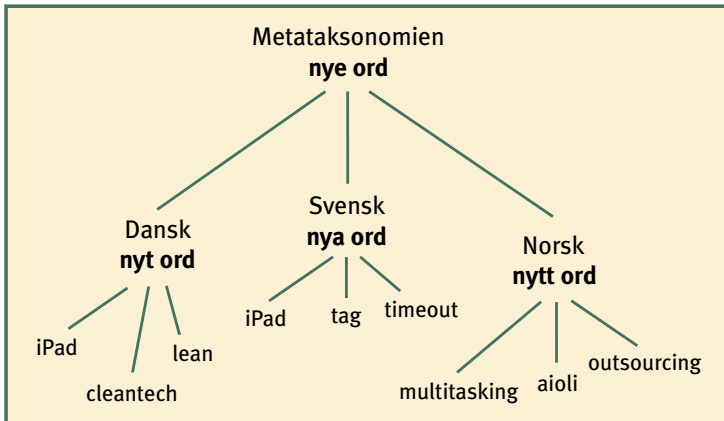
Tilblivelsen af metataksomien

Arbejdet med metataksomien tog udgangspunkt i det mest komplekse klassifikationssystem: det danske, idet man gik ud fra at det kunne rumme de to andre. Nedenfor ses de overordnede emnekategorier i metataksomien (på dansk) og det første detaljeringniveau for emnekategorien morfologi, som rummer ordklasser og bøjningsforhold.

Det danske medlem af arbejdsgruppen lavede et udkast til emnekategoriernes navne (termene) og definitioner – både på engelsk

² Mange af de svenske svar er også klassificeret under “diverse språkvetenskapliga områden”.

Kategoritræet kommer til syne i højre side af skærmen når man har foretaget den første søgning. Systemet fungerer bedst i Firefox, og ikke alle funktioner virker i alle browsere.

Artikel	Kategori	Dato
Findes agro som selvstændigt ord i ...	afledning ...	24.01.2013
I en tekst står der: "Der ...	afledning ...	15.09.2012
Findes agro som selvstændigt ord i ...	afledning ...	01.09.1999
For tiden bringes jævnligt nyheder fra ...	afledning ...	01.09.1999
Skrives hegr(s)eyn med ét ...	bindsbogstaver ...	01.09.2006
Nogle af mine kolleger har s ...	bindsbogstaver ...	08.05.2006
Hvad siger Dansk Sprognævnet til sammensætningen ...	bindsbogstaver ...	01.09.2006
Mine kolleger og jeg er usikre ...	bindsbogstaver ...	01.09.2002
Hvad forskel er der på inntagelse ...	afledning ...	01.09.1999
Ordet adoption kender vi, men kan ...	afledning ...	08.05.2006

og dansk, samt til hvordan de skulle systematiseres. Derefter kunne hele arbejdsgruppen kommentere termene, systematiseringen og de engelske definitioner. Når der var konsensus om termen og den engelske definition, lavede de norske og svenske kolleger termer og definitioner for deres egne sprog. I Norge var der dog ikke afsat så mange resurser, og derfor omfatter den norske del ikke definitioner til alle termer.

Til hver emnekategori blev alle relevante

synonymer tilføjet for at tage hensyn til at brugere kan bruge forskellige termer for det samme.

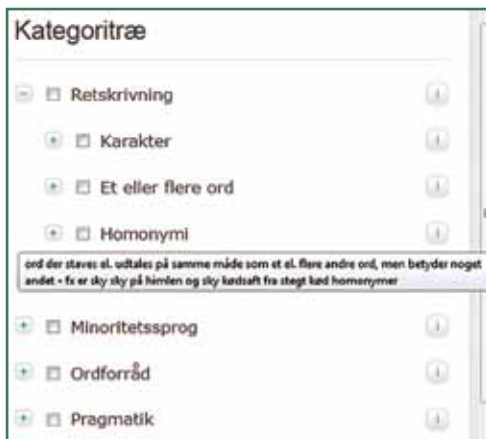
En emnekategori kan fx indeholde følgende termer:

	engelsk	dansk	Svensk	bokmål	nynorsk
almen term, anbefalet		anførselstegn anførelsestegn	citattecken		
almen term, neutral	inverted comma quotation mark quote	citationstegn gåseøjne	anföringstecken gåsögon	anførselstegn hermetegn sitatettegn gåseøyne gåseøyer	hermeteikn sitateikn gåsaug gåseauge gåsauga gåseauga

Tabel 1.

Hver term har en af 3 statusser: neutral, anbefalet, frarådet, og en typeangivelse: enten fagudtryk (international, latiniseret fagord) eller almen emnekategori (hjemligt fagord eller almen term). Af eksemplet i tabel 1 kan man se at dansk og svensk har en term som anbefales frem for de øvrige, men der er ikke termer som ligefrem frarådes. På norsk anbefaler man ikke en eller flere termer, og arbejdsgruppen mente ikke den kunne anbefale én engelsk term frem for en anden. Derfor har alle de engelske og norske termer statussen *neutral*.

Et eksempel på en kategoribetegnelse som frarådes, er ”pratminus” for ”replikstreg” i den svenske del af taksonomien.

Udover definitionen kan termerne desuden have noter, eksempler, referencer til litteraturen, kilder til termen mv. Desuden har de danske termer reference til kategorien i den lokale danske taksonomi. Definitionen sikrer at der er enighed om hvad termen dækker.

På denne måde fungerer metataksnomien samtidig som en slags sprogvitenskabelig fagordbog hvor man kan slå definitioner mv. af de enkelte sproglige fagudtryk op på såvel engelsk som de andre tilknyttede sprog.

Definitionerne kan kaldes frem på skærmen så brugerne kan se hvad arbejdsgruppen mener emne kategorien dækker. Det gøres ved at holde musen hen over det lille i-ikon.

Undervejs i arbejdet med metataksnomien er det blevet tydeligt hvor store forskelle der er på den måde sprognævnene arbejder med spørgsmål og svar på. I den danske emnetaksonomi findes kategorien *fagudtryk*, mens man i den svenske klassifikation har udspecificeret fagudtryk med følgende underkategorier: *lingvistik, medier, medicin, mad og drikke, jura, EU, teknologi og it, sport, religion*. Denne forskel betyder at man ikke kan matche kategorierne 100 % op mod >

hinanden. Et andet eksempel på at en fuld-
stændig parring af kategorier ikke er mulig, er
under kategorien *orddannelse*, hvor den dan-
ske taksonomi (bl.a. takket være Pia Jarvad)
er meget detaljeret med forkortelsestyperne:
afkortning, *litra*, *teleskop*, *initialforkortelser*
og *andre forkortelser*. I metataksomien er
det tilsvarende niveau under *orddannelse*
begrænset til kategorien *kortord*.

Det er desuden tydeligt at det er vanske-
ligt at lave en teorineutral taksonomi idet
beskrivelsen af lingvistikens termer altid
er forankret i en tradition. Det er heller ikke
altid sådan at ord og begreber svarer til hin-
anden på tværs af sprogene. For eksempel
har man på engelsk både ordene *clause* og
sentence, som begge umiddelbart kan over-
sættes til *sætning* på dansk. Hvis man gerne
vil skelne mellem dem og vil have begge med
som kategorier, skal man finde en løsning på
dansk. I det konkrete eksempel endte det med
at *clause* og *sætning* blev termer for samme
kategori, ligesom de følgende blev hinandens
pendanter: *sentence* og *helsætning*, *main*
clause og *hovedsætning*, *subordinate clause* og
ledsætning. Termerne anvendes ikke altid på
denne måde, men i metataksomien hjælper
definitionen til at man ved hvad der menes
med de forskellige kategorinavne. Det har
undervejs været vigtigt for arbejdsgruppen at
minde hinanden om at slutproduktet skulle
bruges til at klassificere spørgsmål og svar, og
at det ikke skulle ende med at blive en ling-
vistisk begrebsordbog. Det har betydet at der
har været en løsningsorienteret beslutsomhed
hvor alle har bidraget til at der kunne findes
kompromiser og løsninger som ville kunne
bruges i praksis.

Eksempler på hvad man kan finde

Fordelene ved emnesøgning er at man ikke
behøver at vide hvordan et konkret ord staves
på de andre sprog.

Hvis man søger efter noget med ordenes
betydning under emnet semantik, vil man fx
i både den danske og svenske del af Nordsva-
r finde svar om *ulvetime*, som på svensk hedder
vargtimme.

I det danske svar kan man læse at det af Pia
Jarvads *Nye Ord i Dansk på nettet fra 1955 til*
i dag fremgår at *ulvetime* har to betydninger.
For det første nævnes den betydning som
også anføres i Politikens Nudansk Ordbog,
'timen mellem nattens ophør og solens op-
gang'. *Ulvetime* stammer fra Ingmar Berg-
mans film "Vargtimmen" ("Ulvetimen") – et
ord som han selv har forklaret på denne
måde: 'Det er timen mellem nat og gry, det er
tiden hvor de fleste mennesker dør, hvor søv-
nen er dybest, hvor mareridtene er livagtigst'
(Information, 22.3.1968). Udtrykket *ulveti-*
men stammer altså fra svensk *vargtimme* og er
dateret i dansk til 1968.

Den anden betydning som Pia nævner i
Nye Ord i Dansk, er 'konflikttidspunkt'. Dette
er registreret i ordbogen som en ny brug af
ulvetime, og det anvendes 'om tiden om ef-
termiddagen før aftensmaden hvor forældre
og børn vender hjem, trætte fra arbejde og
skole/institution'. Denne nye brug er dateret
til 1983.

Hvis man tilsvarende søger under emneka-
tegorien *proprium*, fx for at finde et stednavn,
kan man både i den danske og svenske del af
Nordsva-
r finde svar om hvad Øresundsbroen
hedder, og hvordan ordet skrives. Svarene
er ganske kortfattede: På svensk skriver man
Öresundsbron, og på dansk Øresundsbroen.

Perspektiver for fremtiden

Også før ideen om Nordsvar blev til, har sprognævnenes medarbejdere skrevet til deres nordiske kolleger med sproglige spørgsmål. Således finder man et gammelt brev i den interne svarsamling i Dansk Sprognævn hvor Sprognævnet har spurgt svenskerne om de ved om der er en ældre tradition for ordet *ulvetime* i svensk end Bergmans film ”Varg-timme” fra 1968. De svarer at det er der ikke, og at den svenske kollega ”vil spørge Bergman næste gang han møder ham”. Dette er et eksempel på hvilke interessante svar der gemmer sig i Sprognævnets svarbase. Den slags oplysninger kan man dog kun få frem hvis Nordsvar udvikles yderligere så alle bilag til svarene også kan vises.

Der er mange gode muligheder i Nordsvar. De nordiske sprognævn får med Nordsvar et bedre datagrundlag for erfaringsudveksling med andre sprognævn og dermed opkvalificering af sprognævnenes rådgivning hvad angår nabosprog. Samtidig er der mulighed for at samarbejde med andre sprogforskere om fælles forskningsprojekter der øger viden om nabosprog og styrker nabosprogsforståelsen, og om projekter der undersøger hvilke vanskeligheder nordboere søger hjælp til hos sprognævnene, og hvilken rådgivning de får.

Hvis metataksomien videreudvikles og publiceres som et online-opslagsværk, kan det bidrage til bedre tværnordisk forståelse af sprogfaglige termer og dermed til bedre kommunikation indenfor området på baggrund af fælles definitioner af termerne.

Sidst men ikke mindst kan undervisere i

Ida Elisabeth Mørch (f. 1968) er videnskoordinator i Dansk Sprognævn.

Sabine Kirchmeier-Andersen (f. 1955) er direktør for Dansk Sprognævn.

nabosprogsforståelse finde gode kontrastive eksempler til brug i undervisningen.

Nordsvar har været styret af Dansk Sprognævn, og undervejs har følgende personer været involveret: nordmændene Øystein Baardsgaard og Daniel Ims, svenskerne Ulrika Kvist Darnell og Per-Anders Jande og danskerne Sabine Kirchmeier-Andersen, Jakob Halskov, Philip Diderichsen og Ida Elisabeth Mørch. Nordsvar er et fælles projekt for Netværket for sprognævnene i Norden og er udført i samarbejde med Nordisk Sprogkoordination under Nordisk Ministerråd.

Den fortsatte udvikling er op til sprognævnene. Databasen opdateres en gang om året med nye svar, men der er foreløbigt ikke planer om at foretage andre forbedringer af Nordsvar.

Om ordet *knallert*

Af Jørgen Nørby Jensen

Ordet *knallert* er et eksempel på det man sommetider kalder ”død slang”, dvs. et ord der tidligere var et slangudtryk, men nu tilhører almensproget. Ordet er opstået som en spøgende betegnelse for et velkendt køretøj, og det er afledt af verbet *knalde* i betydningen ’afgive et knald’. De første knallerter var cykler med larmende hjælpemotorer, og en *knallert* kom altså til at hedde sådan fordi den ”knaldede” når man kørte på den. I vore dage er der vist ikke mange der forbinder noget særligt morsomt med betegnelsen *knallert*. Det er slet og ret blevet den neutrale betegnelse for det nævnte køretøj.

***Knallert* eller *knaldert*?**

Ordet *knallert* har fra gammel tid kunnet bruges i forskellige betydninger; fx kan en *knallert* også være sådan en man trækker til jul. Dette ord er ligeledes dannet til verbet *knalde*, og det blev derfor oprindeligt skrevet *Knaldert* – altså med *d*. Ordet er ikke med i den første officielle retskrivningsordbog fra 1872 (Svend Grundtvig: *Dansk Haandordbog*), men dukker op i Viggo Saabys *Dansk Retsskrivningsordbog* fra 1891. I 1904 bliver det valgfrit om man vil skrive *Knaldert* eller *Knallert*. Og fra og med 1955 har kun stavemåden uden *d* (*knallert*) været korrekt.

At stavemåden *knallert* blev gjort til eneform i 1955, hænger formodentlig sammen med fremkomsten af motorkøretøjet. I begyndelsen af 1950’erne var *knallerten* for alvor blevet populær, og stavemåden med *-ll-* i

midten var blevet den foretrukne når man skrev om køretøjet.

Også Nudansk Ordbog nævner i første udgave fra 1953 kun stavemåden *knallert*, både om ’papirhyster med knaldsats’ og om ’cykel med letvægtsmotor’. Ordbogen henviser dog fra *knaldert* til *knallert*, men denne henvisning er allerede væk igen i 2. udgave fra 1957.

Ordet *knallert* nåede også til Norge og var i brug en kort periode inden det blev udkonkurreret af det svenske *moped* (af *mo(tor)* + *ped(al)*).

Hvem har fundet på ordet *knallert*?

Det hører til sjældenhederne at man kan spore ophavsmanden (eller -kvinden) til et nyt ord eller udtryk. Nye ord dukker op alle vegne hvor sproget bruges, og det er meget svært at finde ud af hvem der første gang brugte et bestemt ord. Der er dog undtagelser. *Dumsmart* er fx lanceret af dronning Margrethe i nytårstalen 31.12.1984, og det var forfatteren Herdis Møllehave der i 1976 dannede ordet *knudemand*. Ekstra Bladet står bag ordet *øjebæ* fra 1991, betegnelsen *curlingforældre* fra 2000 skyldes psykolog og forfatter Bent Hougaard, og det var forfatter, medlemstestspert og tidligere folketingsmedlem Naser Khader der samme år fandt på ordet *halalhippie*.¹ Men meget ofte fortaber oprindelsen til et nyt ord sig lidt i det uvisse. Sådan

1 Jf. www.nyeordidansk.dk

er der også med ordet *knallert*, og ordbøgerne er ikke til megen hjælp på dette område. Hvis man konsulterer andre kilder, viser det sig imidlertid at der er flere muligheder. Ifølge flere kilder skulle det således være tegneserie-tegneren Holger Philipsen (1912-1993) der står bag ordet. Andre mener at det var trafikjournalisten Walther Næsh (1916-2000) der som den første fandt på at bruge ordet *knallert* om en cykel med hjælpemotor. Andre igen er af den overbevisning at ordet dukkede op i forbindelse med en konkurrence i dagbladet Politiken, og endelig hævder en hjemmeside om ”Knallertens historie” at det var ordbogsredaktør Kaj Bom (1914-1992) der som den første brugte ordet *knallert* i et dagblad. Lad os begynde med den sidstnævnte:

Kaj Bom

Der er ikke noget der tyder på at Kaj Bom selv skulle have fundet på ordet *knallert*. Rigtigt er det derimod at han som en af de første beskriver ordet. Det sker i bogen *Mere om slang* fra 1950. I et afsnit om ”trafik-nyt” skriver Bom således at ”cyklen med den fjærtende påhængsmotor .. hedder *knalderten*, og mon den ikke vil bære det navn endnu en rum stund?” (s. 188). Det fik han jo ret i. Af *Mere om slang* fremgår det ikke hvor Bom første gang er stødt på ordet *knallert*, men i samme forfatters *Slangordbogen* fra 1957 nævnes det at hans ”ældste citat på den sejrende og nu ganske officielle gløse *knallert* er så tidligt som fra 28.6.1950 (dog fra et eftermiddagsblad – der må forklare ordet og tingen for læserne)” (s. 334).

Walther Næsh

Walther Næsh var fra 1943 til 1972 med-

arbejder ved dagbladet Politiken, først som kriminalreporter og herefter som trafikmedarbejder under navnet ”det lille trafikfy”. Da han i 1996 fyldte 80 år, skrev Politiken en omtale hvori det bl.a. hed at han ”lancerede ordet *knallert* for en cykel med hjælpemotor”. Oplysningen er også at finde i fødselsdagsomtalerne i Berlingske Tidende og i Aktuelt, og den genfindes i nekrologen over ham fra august 2000. Som trafikjournalist må Walther Næsh naturligvis have skrevet om *knallerten* adskillige gange, men det kan ikke bekræftes af andre kilder at han selv skulle have fundet på ordet.

Politiken

Dagbladet Politiken havde ved en læserkonkurrence i 1902 haft held til at lancere ordet *bil* som afløsning for *automobil*, og i sommeren 1950 afholdt avisen endnu en konkurrence, denne gang for at finde et navn for ”de saa populære cykler med paahængsmotorer”. Omkring 700 læsere deltog i konkurrencen med forslag om ca. 1500 ord, og d. 30. august 1950 faldt dommernes afgørelse. Førstepladsen tilfaldt betegnelsen *motorcyklette*, nr. 2 blev ordet *knallert*, og derudover ønskede dommerkomiteen at ”præmiere det konstruktive ord *mykel* og *at mykle* (forkortelse af motorcykel), fordi det er logisk, let og i øvrigt har den fordel fremfor *knallert*, at det uden vanskelighed kan bruges ogsaa som verbum”. Det har dog tilsyneladende ikke bekymret sprogbrugerne. Avisen må således konstatere at ordet *knallert* mens konkurrencen har stået på, har ”fastslaaet sig selv som den populære betegnelse for en motorcyklette”. Selv kunne Politiken allerede d. 13. august 1950 berette om et arrangement hvor der var ”særlig >

interesse .. om ”knallerten”, cyklen med paa-hængsmotor”.

Holger Phillipsen

Holger Phillipsen tegnede fra 1940 og til sin død avisstripen *Carl't nemli'* om det københavnske cykelbud Carl't og hans venner. Ifølge flere kilder på nettet er det her ordet *knallert* første gang optræder, og i antologien *Carl't nemli'* fra 1986 (redigeret og med forord af Per Vadmand) står der direkte at ”ordet ”knallert” i betydningen ”cykel med hjælpemotor” .. blev lanceret af Carl't” (s. 10). Til dagbladet Politiken udtalte Holger Phillipsen selv følgende i 1981:

[Jeg] var nummer to, der herhjemme anskaffede en motordreven trædecykel .. Da en ældre slægtning .. en dag kendetligt nervøst spurgte, hvad det dog var for et sælsomt instrument, lød såmænd mit svar: - Det? Det er .. *en knallert*”. Netop for at fastslå min ophavsret til dette malende og beskrivende ord, lod jeg min søn bruge udtrykket inden for rammerne af tegneserien om Carl't, nemli' (Politiken 16.10.1981).

Desværre melder historien ikke noget om hvornår det ovenstående replikskifte fandt sted og heller ikke noget om hvornår Holger Phillipsen så lod ordet *knallert* optræde i tegneserien om Carl't. I den ovennævnte antologi optræder ordet (uden forklaring eller andre markeringer) i en stribe i et afsnit med overskriften ”1950-1960. De magre år”, men den nøjagtige dato for striben fremgår ikke.²

2 Per Vadmand oplyser i en mail at han ikke kan komme en datering nærmere.

Tager ordbogen fejl?

Ifølge Ordbog over det danske Sprog (supplementsbind 4, 2001) er ordet *knallert* brugt i den relevante betydning ('cykel med hjælpemotor') allerede i 1947, og dermed er Holger Phillipsen altså umiddelbart slået med mindst 3 år. Hverken citatet eller kilden er dog nævnt i ordbogen, men af ordbogssamlingen på Det Kongelige Bibliotek fremgår det at dateringen bygger på en oplysning fra en tidligere redaktionssekretær på Lollands Tidende i Nakskov³. Ifølge denne skulle ordet have været brugt på et vælgermøde forud for landstingsvalget 1. april 1947. Under debatten tog et landpostbud ordet fordi han var forarget over at man nu ville lægge afgifter på cykler med hjælpemotorer, og ud over forsamlingen skulle han have råbt: ”Nu vil de fanden ta' mig osse ha' at der skal betales skat af sådan en knaldert ..” Redaktionssekretæren øjnede en chance for at blive citeret landet over, og til referatet fra vælgermødet brugte han i Lollands Tidende overskriften: ”Skat på knaldarter -?” Herefter skulle ordet *knallert* have bredt sig til det ganske land.

Noget kunne dog tyde på at redaktionssekretæren husker forkert. Den 27. august 1950 bragte Politiken således følgende notits under overskriften *Dollargrin* og ”*Knallert*”:

Ved et møde i Nakskov-kresen udtalte postbud Termansen ifølge *Loll-Tid.*: .. og nu vil han herren hjælpe mig lægge skat på cykler med paa-hængsmotorer – saadan nogle smaa knallerter, som arbejderne kan bruge, naar de skal ud og

3 Tak til Henrik Lorentzen, seniorredaktør ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, for at fremskaffe denne oplysning.

Jørgen Nørby Jensen (f. 1971)
er informationsmedarbejder
i Dansk Sprognævn.

staa paa hovedet i grøfterne for at lægge
drænrør ned.

Citatet ligner jo det ovenstående i påfaldende
grad, og sandheden er nok snarere at det
nævnte vælgermøde fandt sted forud for fol-
ketingsvalget 5. september 1950.

Opsummering

Det første sikre belæg på ordet *knallert* i den
relevante betydning er Kaj Boms citat fra
28.6.1950. Den 13. august samme år optræder
det i Politiken (jf. ovenfor) og herefter hyp-
pigt i en lang række andre kilder. En mere
præcis fødselsdato for ordet er det ikke mu-
ligt at give, og det kan heller ikke siges med
sikkerhed hvem der første gang brugte det.
Ordet kan sådan set sagtens være dannet om-
trent samtidig af flere personer uafhængigt af
hinanden. Hvis der er læsere der kan bidrage
med flere oplysninger om ordet *knallert*, hø-
rer jeg gerne fra dem.

Generelle abonnementsvilkår

Levering

Nyt fra Sprognævnet udkommer 4 gange om året, i
marts, juni, september og december. Hvis du midt
i måneden endnu ikke har modtaget bladet, bedes
du henvende dig til Dansk Sprognævn for at få
tilsendt et erstatningseksemplar.

Betaling

Abonnementet betales forud, og opkrævning sker
i januar, enten ved at Dansk Sprognævn sender
dig et indbetalingskort (til betaling på posthuset,
i banken eller via netbank) eller via BetalingsSer-
vice (BS).

Som ny abonnent modtager du de numre der er
udkommet i indværende år, samt et indbetalings-
kort for et fuldt årsabonnement.

Pris

Prisen er 100 kr. om året. Du betaler for et år ad
gangen, så selvom du opsiger dit abonnement
midt på året, vil du stadig modtage og betale for
resten af årets udgivelser.

Varighed og opsigelse

Abonnementet løber indtil du opsiger det
skriftligt, enten per brev eller mail. Seneste frist
for opsigelse er 10. december. Det er ikke gyldig
opsigelse blot at undlade at betale. Ved opsigelse
af abonnementet skal du huske selv at opsige en
evt. betalingsaftale med BS.

Flytning

Flytning skal du meddele per telefon, mail eller
brev. Ved henvendelser om abonnementet skal du
have dit abonnementsnummer klar.

Nyt fra Sprognævnet

2014/2 · maj

Pia Jarvad - 40 år i Dansk Sprognævn	1
100 nye ord om året – tilføjelse af nye ord i RO	3
<i>Afterskiing, afterski, après-ski</i>	8
<i>Rigsmøde</i> – historien om et ord	11
Fra ”Varsel om lønindeholdelse” til ”SKAT vil trække i din løn”- hvad foretrækker borgerne?	13
Kan man svindle en svindler?	20
Fra <i>kone</i> til <i>kvinde</i>	21
En nordisk svarportal	26
Om ordet <i>knallert</i>	32

Næste nummer udkommer i september 2014

Ansvarshavende redaktør: Sabine Kirchmeier-Andersen

Redaktionssekretær: Jørgen Nørby Jensen

ISSN 0550-7332

Layout: Falcon Grafisk Design · Dtp: Jannerup A/S

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Det udkommer 4 gange om året og koster 100 kr. (inkl. moms og forsendelse) for en årgang. Man kan kun tegne abonnement hos Sprognævnet.

Usignede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

Eftertryk er tilladt når kilden angives.

Abonnement mv.:

Telefon: 33 74 74 09 eller
moerch@dsn.dk

Spørgetelefon: 33 74 74 74
(Mandag-torsdag 10-12 og 13-15)

www.dsn.dk
www.sproget.dk